

23. CONSIDERANS POTENTES QUOSQUE, ET VICINIS TEMPORIBUS INSIDIANTES, — ut si videant regem mortuum putent tempus esse opportunum ad regnum occupandum. Notat suum ex fratre Seleuco nepotem Demetrium, cui jure regnum debebatur, ut dixi vers. 18.

26. MEMORES BENEFACTORUM. — Hic patet fictio et adulatio Antiochi. Splendide enim mentitur jactans sua in Judæos beneficia, cum in eos omne maleficio genus exercuerit.

27. SEQUENTEM PROPOSITUM MEUM, — ut in vos sit benevolus, sicut ego deinceps esse propono. Fugit et simulat benevolentiam, cum fuerit malevolus in Judæos, et hanc patris malevolentiam in Judæos secutus fuit filius Eupator.

ET COMMUNE (id est comem, familiare, affabilem, benignum, benevolum) VOBIS FORE.

28. PEREGRE IN MONTIBUS — circa Echatanam, ut dictum est vers. 3, in oppido Tabes, ait S. Hieronymus in cap. xi *Danielis*. Ibi ergo in montibus Persidis et Mediæ mortuus est Antiochus. Licet enim ipse pergeret Babylonem, ut dictum est lib. I, cap. vi, vers. 4, tamen cruciatus crescente,

eo pervenire non potuit; sed in montibus obiit. Hic fuit funestissimus exitus Antiochi Epiphanis impii, blasphemii, sacrilegi, atheni, et deorum omnium contemptoris, qui proinde expellitur fuit Antichristi typus et prodromus.

Porro cavendus est hic error Josephi. Ipse enim, lib. XIV, cap. xvii, citans Polybium dicentem Antiochum ob hoc periisse, quod conatus sit Dianæ templum expilare, eum redarguit: « Voluisse enim tantum, inquit, ac non etiam perfecisse sacrilegium, non videtur res digna supplicio. » Eras, o Josephi; nam omnis virtus æque ac vitium, indeque meritum et demeritum in voluntate consistit: actus enim externus in se non est liber, idcirco omnem suam libertatem, ac bonitatem, vel malitiam trahit, et sicut ab interno voluntatis actu bono vel malo. Bonus autem actus quilibet dignus est laude et premio, malus vero vituperio et supplicio. Verum, si Antiochus perit quod voluerit expilare templum Dianæ, multo magis perit eo quod reipsa exspoliavit templum Dei veri Jerosolymæ, ibique tot et tantas strages dedit, quot et quantas hucusque audivimus.

## CAPUT DECIMUM.

### SYNOPSIS CAPITIS.

*Judas Machabeus templum ab Antiocho pollutum expurgat. Inde, vers. 9, Antiocho Epiphanis vita functo succedit filius Antiochi Eupator, sub quo Ptolemæus Maecr justitiam tenax et Judæorum amicus veneno occiditur. Adhæc, vers. 14, Gorgias a Judæis prostigatur aque ac Idumæi et proditores. Denique, vers. 24, Machabeus Angelorum ductu prosternit, occiditque Timotheum, Chæream, et Apollonium, Deoque Epithimæ concinit.*

1. Machabeus autem, et qui cum eo erant, Domino se protegente, templum quidem et civitatem recepit; 2. aras autem, quas alienigenæ per plateas extruxerant, itemque delubra demolitus est, 3. et purgato templo, aliud altare fecerunt; et de igitis lapidibus igne concepto sacrificia obtulerunt post biennium, et incensum, et lucernas, et panes propositionis posuerunt. 4. Quibus gestis, rogabant Dominum prostrati in terram, ne amplius talibus malis inciderent; sed et, si quando peccassent, ut ab ipso mitius corriperebantur, et non barbaris ac blasphemis hominibus traderentur. 5. Qua die autem templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purificationem fieri, vigesima quinta mensis, qui fuit casleu. 6. Et cum lætitia diebus octo egerunt in modum tabernaculorum, recordantes quod ante modicum temporis, diem solemnem tabernaculorum in montibus et in speluncis more bestiarum egerant. 7. Propter quod thyrsos, et ramos virides, et palmas præferebant ei, qui prosperavit mundari locum suum. 8. Et decreverunt communi præcepto et decreto, universæ genti Judæorum, omnibus annis agere dies istos. 9. Et Antiochi quidem, qui appellatus est Nobilius, vitæ excessus ita se habuit. 10. Nunc autem de Eupatore Antiochi impii filio quæ gesta sunt narrabimus, breviantes mala quæ in bellis gesta sunt. 11. Hic enim suscepto regno, constituit super negotia regni Lysiam quemdam, Phœnicis et Syriæ militiæ principem. 12. Nam Ptolemæus, qui dicebatur Maecr, justitiam tenax erga Judæos esse constituit, et præcipue propter iniquitatem quæ facta erat in eos, et pacifice agere cum eis. 13. Sed ob hoc accusatus ab

amicis apud Eupatorem, cum frequenter proditor audiret, eo quod Cyprum creditam sibi a Philometore deseruisset, et ad Antiochum Nobilem translatus etiam ab eo venisset, veneno vitam fluivit. 14. Gorgias autem, cum esset dux locorum, assumptis advenis frequenter Judæos debellabat. 15. Judæi vero, qui tenebant opportunas munitiones, fugatos ab Jerosolymis susceperunt, et bellare tentabant. 16. Hi vero qui erant cum Machabeo, per orationes Dominum rogantes ut esset sibi adiutor, impetum fecerunt in munitiones Idumæorum, 17. multaque vi insistentes, loca obtinuerunt, occurrentes interemerunt, et omnes simul non minus viginti millibus trucidaverunt. 18. Quidam autem, cum confugissent in duas turres valde munitas, omnem apparatus ad repugnandum habentes, 19. Machabeus ad eorum expugnationem, relicto Simone, et Josepho, itemque Zachæo, eisque qui cum ipsis erant satis multis, ipse ad eas, quæ amplius perurgebant, pugnas conversus est. 20. Hi vero qui cum Simone erant, cupiditate ducti, a quibusdam qui in turribus erant, suasi sunt pecunia; et septuaginta millibus didrachmis acceptis, dimiserunt quosdam effugere. 21. Cum autem Machabeo nuntiatum esset quod factum est, principibus populi congregatis, accusavit quod pecunia fratres vendidissent, adversariis eorum dimissis. 22. Hos igitur proditores factos interfecit, et confestim duas turres occupavit. 23. Armis autem ac manibus omnia prospere agendo, in duabus munitionibus plus quam viginti millia peremit. 24. At Timotheus, qui prius a Judæis fuerat superatus, convocato exercitu peregrina multitudinis, et congregato equitatu Asiæ, advenit quasi armis Judæam capturus. 25. Machabeus autem, et qui cum ipso erant, appropinquante illo, deprecabantur Dominum, caput terra aspergentes, lumbosque cilicis præcincti, 26. ad altaris crepidinem provoluti, ut sibi propitiis, inimicis autem eorum esset inimicus, et adversariis adversaretur, sicut lex dicit: 27. Et ita post orationem, sumptis armis, longius de civitate procedentes, et proximi hostibus effecti, resederunt. 28. Primo autem solis ortu utrique commiserunt; isti quidem victoria et prosperitatis sponsorem cum virtute Dominum habentes; illi autem ducem belli animam habebant. 29. Sed, cum vehemens pugna esset, apparuerunt adversariis de caelo viri quinque in equis, frenis aureis decori, ducatum Judæis præstantes; 30. ex quibus duo Machabeum medium habentes, armis suis circumseptum incolumem conservabant; in adversarios autem tela et fulmina jaciebant, ex quo et cæcitate confusi et repleti perturbatione cadebant. 31. Interfecti sunt autem viginti millia quingenti, et equites sexcenti. 32. Timotheus vero confugit in Gazaram presidium munitum, cui præerat Chæreas. 33. Machabeus autem, et qui cum eo erant, lætantes obsederunt presidium diebus quatuor. 34. At hi qui intus erant, loci firmitate confisi, supra modum maledicebant, et sermones nefandos jactabant. 35. Sed cum dies quinta illucesceret, viginti juvenes ex his qui cum Machabeo erant, accensi animis propter blasphemiam, viriliter accesserunt ad murum, et feroci animo incidentes ascendebant; 36. sed et alii similiter ascendentes, turres portasque succendere aggressi sunt, atque ipsos maledicos vivos concremare. 37. Per continuum autem biduum presidio vastato Timotheum occultantem se, in quodam repertum loco peremerunt; et fratrem illius Chæream et Apollonem occiderunt. 38. Quibus gestis, in hymnis et confessionibus benedicebant Dominum, qui magna fecit in Israel, et victoriam dedit illis.

Prior pars purgati templi, a versu 1 ad 9 ordine temporis collocanda est, lib. I, cap. iv, post vers. 35. Cætera hujus capituli, imò et capituli xi ac xii, inserenda sunt lib. I, cap. xvi, ante vers. 48. Purgatio enim templi facta a Juda, licet hic post mortem Antiochi Epiphanis narretur, tamen ante eam contigit, nimirum anno Græcorum 148, ut patet lib. I, cap. iv, vers. 52. Antiochus vero

mortuus est anno 149 Græcorum, ut dictum est lib. I, cap. xvi, vers. 16.

3. ET DE IGNITIS LAPIDIBUS IGNE CONCEPTO SACRIFICIA OBTULERUNT. — Per ignitos lapides Saliarius et Mariana intelligunt silices et similes, ex quibus inter se collisus facile ignis accenditur in subjectum fomitem, exceptusque excenditur, uti natura per quotidie facimus. Verum Græce est πυρρο-



novit illos, id est ignentes lapides, et ea vis ignem accipientes. Silices autem collisi non igniuntur, sed scintillas ignis duntaxat emittunt. Quare verius videtur precibus Judæ et sacerdotum ignem e ore evocatum ipse lapides; indeque sacerdotum ignem accipisse, quo sacrificia cremantur. Sic enim a deo Judam fecerat Nehemias et sic statuerat Deus *Levit.* vi, 12, ut igne non communi, sed celesti et divino hostie cremarentur, atque hæc de causa Judas festum dati, vel potius redditi a Deo ignis instituit ut audivimus, cap. i. vers. 19 et sequent. Ita Serarius, Sanchez et alii. Sic et Gorioides, lib. III, cap. xiii: « Cum, inquit, composuissent ligna non inveniunt ignem sanctum, sed clamaverunt ad Dominum, et exsiliit ignis e lapide, qui erat altari suppositus, adjacentes et ligna. Duravit ille ignis ad captivitatem tertiam, quæ facta est a Tito et Vespasiano, cum templum fuit combustum.

POST BIENNIIUM. — Inchoandum non a profanatione templi, ut volunt nonnulli (ab hæc enim fluxerat triennium), sed a principatu Judæ, ut dixi lib. I, cap. iv, vers. 34. Ita Serarius, Sallianus et alii. Mirum est nonnullos viros doctos hoc biennium computare a morte Antiochi; nam Antiochus post templi purgationem et sacrificiorum mortuus est, ut dixi in synopsis capituli.

6. ET CUM LETITIA DIEBUS OCTO EGERUNT IN MODUM TABERNACULORUM. — *g. d.* Celebrarunt festum Eneceiorum per octo dies eodem ritu et plausu, quo juxta legem celebrant quotannis festum Tabernaculorum die 15 mensis Tisri, idque in gratiarum actionem, eo quod Deus eos urbi Jerosolymæ, suisque domibus restituit, cum ipsi paulo ante fugientes persecutionem Antiochi in sylvis et montibus delitissent, ibique sibi tuguriam et tabernacula e ramis arborum construxissent.

7. PROPTER QUOD THYRSUS ET RAMOS. — Thyrsi erant frondes et virgula, quibus milites parva victoria, se suasque hastas et arma vestiebant. Hinc apud Gentiles thyrsus erat hasta aculeata heredis oblecta, quam in Orgiis (sacris) Bacchi quælebant; unde Bacchus dictus est thyrsigerus.

41. HINC (Antiochus Eupator filius Epiphanis) etc. CONSTITUIT SUPER NEGOTIA REGNI (id est constituit suum in regimine vicarium et proregem, sive, ut Græca habent, Protarchum) LYSIAM.

12. NAM PTOLEMÆUS, QUI DICERATUR MACER. — *T* « nam » inquit Ptolemæum ante Lysiam negotia regni administrasse; sed per calumniam accusatum de proditione apud Eupatorem gradu suo excidisse. Hic Ptolemæus videtur esse ille idem qui, cap. viii, vers. 8, vocatur dux Coeleſyrie et Phœnicis, misique Nicanorem contra Judam et Judæos; sed mox videns eorum innocentiam, Deumque pro eis pugnare, cepit Judæis favere et patrocinari; ideoque accusatus fuit apud Eupatorem quasi proditor, quod ab eo ad Judæos defecisse videretur, eo quod eorum causam tueretur.

43. VENENO VITAM FINIVIT. — In quibusdam Græcis additur Ptolemæum præ infirmitate suo ultro ad venenum confugisse, spongieque illud hausisse, eo quod calumniam et infamiam proditionis sibi impactam audire et sustinere non posset. Non enim firmi magnique, sed infirmi pusillique est animi frangi hominum dietis, ideoque se occidere; fortis enim est hæc omnia viriliter sustinere et magnanimitate virili superare, juxta illud Martialis:

Fortiter ille facit qui miser esse potest.

Narrat hunc casum Ptolemæi S. Scriptura, ut significet Judæos tanto amico et patrono orbatos fuisse; ideoque novis cum Eupatore bellis implicitos fuisse.

44. GORGIAS AUTEM, etc., ASSUMPTIS ADVENSIS. — Advensas vocat milites ex Thracia, Ægypto, Africa aliisque exteris regionibus conscriptos. Unde vers. 24, vocantur « exercitus peregrine multitudinis. Indigenæ enim erant Asiatici et Syri.

45. JUDEI VERO QUI TENERANT OPPORTUNAS MUNITIONES FUGATOS AB JEROSOLYMIS SUSCIPERANT ET BELLARE TENTABANT, — *g. d.* Judæi aliquot munitiones Gorgiæ et Antiochianis eriperunt, in easque admittent socios suos Judæos, qui Jerosolyma e suis sedibus ab hoste pellebantur: ex quibus multi ad Judam confluentes ejus copias agebant, ut audacter Antiochianos invaderet, et feliciter sterneret, sicut paulo post viginti millia eorumdem prostravit. Ita Sanchez.

Verum pro « Judæi » legendum videtur *Idumæi*, ut legunt Codices græci: Idumæorum enim munitiones hæc vocantur vers. seq.; vult enim significare duos Judæorum hostes, Gorgiam scilicet et Idumæos. Sensus ergo est, *g. d.* Idumæi perpetui Judæorum inimici occuparunt aliquot Judæorum munitiones, in quas suscipiebant Judæorum apostas et transfugas, nimirum eos qui a Jerosolymis ob apostasiam et scelera ad se profugiebant, atque cum iis « bellare, » et bellum Jerosolymæ et Judæis inferre « tentabant. » Sed Judas Deo invocato in has Idumæorum munitiones armata manu irruit et viginti millia interemit, ut sequitur. Ita Serarius, Sallianus et alii.

17. VIGINTI MILLIBUS. — Græcus habet *novem millia*.

19. JOSEPHO. — Hic est Josephus Judæ, Jonathan et Simonis frater, de quo cap. viii, vers. 22.

20. HI VERO QUI CUM SIMONE ERANT CUPIDITATE (avaritia) DUCTI, etc., 70 MILLIBUS DIDRACHMIS (argenti, quæ si Atticæ fuerint, faciunt auroos 5833; sin Hebræicæ, duplo plus) ACCEPTIS DIMISERUNT QUOSDAM (hostium in turribus concluserum) EFFUGERAM.

21. CUM AUTEM MACHABEO NUNTIATUM ESSSET, etc. ACCESAVIT QUOD PECUNIA FRATRES VENDIDISSET ADVERSARIIS EORUM DIMISSIS. — Salutem enim civium prodit qui hostes eorum captos vel jamjam capiendos dimittit; dimissi enim rursus cives in-

dent, spoliabunt et occident, præsertim ut lytrum, quod pro se solverunt recuperent.

28. PRIMO AUTEM SOLIS ORTU UTRIQUE COMMISERUNT (prelium) ISTI (qui erant cum Juda) QUIDEM VICTORIE, ET PROSPERITATIS SPONSOREM CUM VIRTUTE DOMINIUM HABENTES. — Deus enim Judæ cum suis oranti indebat certam victorie spem, quam agebat virtus, id est probitas, fortitudo, et generositas Judæ et sociorum, qui parati erant pro Dei lege et cultu dimicare usque ad mortem, stantiarumque non nisi virores e prælio discedere; sed vel vincere vel occumbere. Græce est: *Sponsorem victorie et prosperitatis cum virtute habentes refugium ad Dominum*; hæc enim duo, scilicet Dei invocatio et propria virtus, generosusque animi ad pugnam, aliavne rem periclitandam conatus sunt efficacissima remedia, quæ quasi spondent certam victoriam, et felicem Dei eventum.

ILLI (Timotheoni Judæorum hostes) AUTEM DUCEM BELLII ANIMUM (Græce *ἀνιμω*, id est animositatem, iram, superbiam) HABEBANT, — quia numero suorum militum præfisi despiciebant paucitatem Judæorum, putabantque se eos ut bolum panis devoratos; sed Deus stravit eorum animositatem et superbiam, ostenditque victoriam non a numero, sed a favore Dei pendere ac dari.

29. APPARUERUNT ADVERSARIIS VIRI QUINQUE IN EQUIS, FRENIS AUREIS DECORI, DUCATUM JUDEIS PRÆSTANTES.

30. EX QUIBUS DUO MACHABEUM MEDIUM HABENTES, ARMIS SUIBUS CIRCUMSEPTUM INCOLUENM CONSERVABANT; IN ADVERSARIOS AUTEM TELA, ET FULMINA JACIEBANT, EX QUO ET CECITATE CONFUSI, ET REPLETI PERTURBATIONE CADERANT. — Erant hi quinque Angeli pro Juda et populo fidelis jussu Dei dimicantes. Sic Angeli pugnarunt pro Theodosio contra Eugenium, dum militum ejus tela in ipsosmet jacentes retorserunt, teste Theodoro, lib. V, cap. xxiv. Sic pro S. Wenceslao, ut habet ejus Vita, duellante cum Radislaw Duce Curimense pugnavit An-

gelus Duemque perculit, ut prostratus veniam vitamque peteret. Sic pro Constantino Magno certarunt Anelli, qui, ut ait *Panegy.* vi, « flagrant verendum nescio quid umbone coruscis, et caelestium armorum lux terribilis ardebat. Tales enim venerant ut tui crederentur. Hæc ipsorum sermoeinatio, hoc inter audientes ferebant: Constantino petimus, Constantino imbus auxilio. » Plura exempla recenset Serarius hic, pag. 676.

32. TIMOTHEUS VERO CONFUGIT IN GAZARAM. — Gorioides censet esse « Gazam, » sed alii cum Serario hæc duo distinguunt. Vide hic assiduum Judæ victorias illi a Deo concessas, præsertim Judæ occidit 20 millia Timotheorum, sicut paulo ante occiderat viginti millia Idumæorum, ac tandem ipsum Timotheum cum Chærea et Apollone interemit.

33. VIGINTI JUVENES ACCENSI ANIMIS OB BLASPHEMIAM. — Vide hic quid effecit juvenum animus et ardor. Vide rursum quam stultum et periculosum sit hostium animos et iras subsannando et blasphemando irritare et accendere.

Sic Alexander Magnus, uti narrat Curtius sub finem libri VII, obsidens petram abscissam et abruptam, quam Arimæzes Sogdianus cum triginta millibus armatorum insidebat, petenque ut se dederet ab eo irrisus fuit, rogatusque volatene posset? quo scommate ielus Alexander: Ostendam, inquit, proxima nocte Mæcedones etiam volare; quare trecentes juvenes maximis premiis et promissis accendit, ut a tergo per loca inaccessa noctu in petram scanderent, cum ipse a fronte, qua via patebat, petram invaderet. Juvenes accensi in petram maximis laboribus penetrarunt memores istius diei Alexandri: « Nihil tam alta natura constituit, quo virtus non possit emitti. » Quare percussus Arimæzes se cum propinquis Alexandro dedit, qui omnes verberibus affectos sub ipsis radicibus petrae crucibus jussit affigi.

37. IN QUODAM REPERTUM LOCO, — Græce *lacu*.

## CAPUT UNDECIMUM.

### SYNOPSIS CAPITIS.

Judas et Judæi duce Angelo sterant ingentem Lysie exercitum. Quare Lysias cum eis pacem init. Hinc vers. 16 et seq. recensentur an Lysie quam Antiochi Eupatorisæ que ac Romanorum litteræ ad Judæos hæc de re datæ.

1. Sed parvo post tempore, Lysias procurator regis, et propinquus, ac negotiorum præpositus, graviter ferens de his quæ acciderant, 2. congregatis octoginta millibus, et equitatu universo, veniebat adversus Judæos, existimans se civitatem quidem captam Gentibus habitaculum facturum, 3. templum vero in pecuniæ questum, sicut cætera delubra Gentium, habiturum, et per singulos annos venale sacerdotium: 4. nusquam recogitans Dei potestatem,



sed mente effrenata, in multitudine peditum, et in milibus equitum, et in octoginta elephantis confidebat. 5. Ingressus autem Judeam, et appropians Bethsuram, qua erat in augusto loco, ab Ierosolyma intervallo quinque stadiorum, illud praesidium expugnabat. 6. Ut autem Machabaeus, et qui cum eo erant, cognoverunt expugnari praesidia, cum fletu et lacrymis rogabant Dominum, et omnis turba simul, ut bonum angelum mitteret ad salutem Israel. 7. Et ipse primus Machabaeus, sumptis armis, ceteros adhortatus est simul secum periculum subire, et ferre auxilium fratribus suis. 8. Cumque pariter prompto animo procederent, Ierosolymis apparuit praecedens eos eques in veste candida, armis aureis, hastam vibrans. 9. Tunc omnes simul benedixerunt misericordem Dominum, et convaluerunt animis: non solum homines, sed et bestias ferocissimas, et muros ferreos parati penetrare. 10. Ibant igitur prompti, de caelo habentes adiutorem, et miserantem super eos Dominum. 11. Leonum autem more impetu irruentes in hostes, prostraverunt ex eis undecim millia peditum, et equitum mille sexcentos: 12. universos autem in fugam verterunt, plures autem ex eis vulnerati nudi evaserunt. Sed et ipse Lysias turpiter fugiens evasit. 13. Et quia non insensatus erat, secum ipse reputans factam erga se diminutionem, et intelligens invictos esse Hebraeos, omnipotentis Dei auxilio innitentes, misit ad eos: 14. promisitque se consensurum omnibus quae justa sunt, et regem compulsurum amicum fieri. 15. Annuit autem Machabaeus precibus Lysiae, in omnibus utilitati consulens: et quaecumque Machabaeus scripsit Lysiae de Judaeis, ea rex concessit. 16. Nam erant scriptae Judaeis epistolae a Lysia quidem hunc modum continentis:

Lysias populo Judaeorum salutem. 17. Joannes et Abesalom, qui missi fuerant a vobis, tradentes scripta, postulabant ut ea, quae per illos significabantur, implerem. 18. Quaecumque igitur regi poterunt perferri, exposui: et quae res permittebant, concessit. 19. Si igitur in negotiis fidelem conservaveritis, et deinceps honorum vobis causa esse tentabo. 20. De ceteris autem per singula verbo mandavi, et istis, et his qui a me missi sunt, colloqui vobiscum. 21. Bene valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, mensis Dioscori die vigesima et quarta.

22. Regis autem epistola ista continebat: Rex Antiochus Lysiae fratri salutem. 23. Patre nostro inter deos translato, nos volentes eos, qui sunt in regno nostro, sine tumultu agere, et rebus suis adhibere diligentiam, 24. audivimus Judaeos non consensisse patri meo ut transferrentur ad ritum Graecorum, sed tenere velle suum institutum, ac propterea postulare a nobis concedi sibi legitima sua. 25. Volentes igitur hanc quoque gentem quietam esse, statuentes judicavimus templum restitui illis, ut agerent secundum suorum majorum consuetudinem. 26. Bene igitur feceris, si miseris ad eos, et dexteram dederis: ut cognita nostra voluntate, bono animo sint et utilitatibus propriis deserviant.

27. Ad Judaeos vero regis epistola talis erat: Rex Antiochus Senatui Judaeorum, et ceteris Judaeis salutem. 28. Si valeatis, sic estis ut volumus: sed et ipsi bene valeamus. 29. Adit nos Menelaus, dicens velle vos descendere ad vestros, qui sunt apud nos. 30. His igitur, qui commeant usque ad diem trigesimum mensis Xanthici, damus dextram securitatis, 31. ut Judaei utantur cibis et legibus suis, sicut et prius: et nemo eorum ullo modo molestiam patiat de his quae per ignorantiam gesta sunt. 32. Misimus autem et Menelaum, qui vos alloquatur. 33. Valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, Xanthici mensis quinta decima die.

34. Miserunt autem etiam Romani epistolam, ita se habentem:

Quintus Memmius et Titus Manilius, legati Romanorum, populo Judaeorum salutem. 35. De his, quae Lysias cognatus regis concessit vobis et nos concessimus. 36. De quibus autem ad regem judicavit referendum, confestim aliquem mittite, diligentius inter vos conferentes, et

decernamus sicut congruit vobis: nos enim Antiochiam accedimus. 37. Ideoque festinate rescribere, ut nos quoque sciamus cujus estis voluntatis. 38. Bene valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, quinta decima die mensis Xanthici.

VERS. 1. 4. LYSIAS PROCURATOR REGIS (Antiochi Eupatoris, qui patre Antiocho Epiphani jam mortuo puer successerat, et a Lysia educabatur regebatque), ET PROFINQUE, — id est consanguineus sive « cognatus, » ut dicitur vers. 35. Lysias audiens a Juda caesa esse castra, tam Gorgiae quam Timothei, novum conscripsit exercitum 80 millium peditum cum equitatu universo et 80 elephantis, quibus se Judaeos et Judeam devoraturum sperabat. Sed Judas Deum invocans Angelum impetravit, quo duce tota Lysiae castra cecidit.

VERS. 2. 3. TEMPLUM VERO IN PECUNIE QUASTUM. — Destinabat Lysias magnum vectigal templo imponere, ac dona templo oblata, vel tota vel magna ex parte fisco regio addicere, et in suos usus convertere, ut delubris Gentilium a tyrannis fieri solent. Haec autem, et plurima, et pretiosissima erant: templum enim erat opulentissimum.

VENALE SACERDOTIUM, — se scilicet Pontificatum quotannis magno pretio Judaeis venditurum.

VERS. 5. 6. CUM PLETO ET LACRYMIS ROGABANT DOMINUM, etc., UT BONUM ANGELUM MITTERET AD SALUTEM ISRAEL, — ut miserant Mosi, Gedeoni, Manue. Hoc enim Mosi promiserat, Exodi XIII, 20, dicens: « Ecce ego mitto Angelum meum, qui praecedat te, et custodiat. » Vide ibi dicta: ibi enim omnes Angelorum visiones et opulationes Hebraeis praestitas recensuit.

VERS. 8. 8. APPARUIT PRECEDENS EOS EQUUS IN VESTE CANDIDA, ARMIS AUREIS HASTAE VIBRANS. — Fuit hic S. Michael Israelis protector, aut certe Angelus inferioris ordinis a Michael missus ad Judaeorum auxilium, ut quasi dux castra praerent, ac Judae et Judaeis animos adderet, hostes vero metu et formidine percelleret, ut ipsa fecit. Hinc praecessit specie equitis cataphracti aureis armis hastam vibrans vestitus candidis. Candor enim Angelorum puritatem, splendorem, letitiam, immortalitatem, victoriam et gloriam significat, ut dixi Ecclesiast. IX, 8, ad illa: « Omni tempore sint vestimenta tua candida. »

9. CONVALUERUNT ANIMIS (ingentes validosque sumpsere animos, videntes Angelum armatum quasi ducem suum praerentem. Sciebant enim Angelum esse invincibilem, et ab Angelo solo tota castra hostium posse prosterni, ut ab eo prostrata fuerant 185 millia militum Sennacherib sub Ezechia. Quare ducta Angeli certis de victoria animose processerunt ad praedium, non solum homines, sed ET BESTIAS FEROCISSIMAS (elephantes) ET MUROS FERREOS FRATI PENETRARE. — Angelo enim nil est impenetrabile, nil invincibile, nil impossibile; imo nil arduum et difficile. Angelus ergo hos animos et ardores Judae et Judaeis injecti, quibus ipsi accens castra Lysiae numerosissima, et fortissima

illico ut paleas disjecerunt et dissiparunt. Nil enim est tam arduum quod militum ardor non perfingat. Quocirca Vegetius docet duces debere vel maxime hos ardores in militibus excitare et accendere; inde enim certa existit spes omenque victoriae. Additque duci solerter investigandum esse quid de praellii successu sentiant milites pugnatu, ut si felicem fore augerentur, pugnet; si infelicem, cesset a pugna. Audi Vegetium, lib. III, cap. XII: « Ipsa dies qua certaturi sunt milites, quod sentiant, diligenter convenit explorare. Nam fiducia vel formidex ex vultu, verbis, inessu, motibusque cernitur. Nec confidas, si tyro praellium cupit; inexpertum enim dulcis est pugna, et novaris te oportere differre si exercituli bellatores mauerint dimicare. Monitis tamen et oratione ducis exercitui virtus crescit et animus: praecipue si futuri certaminis talem acciperint rationem, qua sperent se facile ad victoriam perventuros. Tunc inimicorum ignavia, vel error ostenduntur est: vel si ante a nobis superati sunt commemorandum. Dicendum etiam quibus militum mentes in odium adversariorum, ira et indignatione moventur. »

11. LEONUM AUTEM MORE IMPETU IRRUENTES IN HOSTES PROSTRAYERUNT EX EIS UNDECIM MILLIA, ET EQUITUM 1600. — Praellium hoc aliud et diversum est ab eo quod narratum est, lib. I, cap. IV, unde ibidem alius caesorum numerus recensetur. Leones enim sunt impavidi et terribiles: unde, teste Plinio clausis oculis in venabula, enses et hastas irrunt, omniaque disjiciunt et pumput. Tales fuere hic Judas et Judaei juxta illud Jacobi vaticinium, Gen. XLIX, 9: « Catulus leonis Juda; ad praedam, fili mi, ascendisti: requiescens accubisti ut leo, et quasi leona quis suscitabit eum. » Licet enim Judas non esset de tribu Juda, cui a patre Jacobo hoc oraculum datum est, sed ex tribu Levi; tamen ipse loco Judae erat dux omnium Judaeorum, ad quos hoc oraculum pertinet.

Tropologie, cum te invadit Lysias, id est diabolus, suggeritque motus ire, superbia, libidinis, etc., resistit et occurrere illi ut leo, statimque eum fugabis. Diabolus enim coram animosis et resolutis est pavidus ut formica; timidus vero et hesitans terribilis est leo. Unde S. Gregorius, lib. IV Mor. cap. XVII, illud Job. IV: « Tigris perit eo quod non habet praedam. » explicans juxta Septuaginta qui pro « tigris » vertunt *Mirmicoleon*, id est formica-leo, « quod, inquit, animal adversum formicas, easque frumenta gestantes interficit, interfectasque consumit, » hoc ipsum mystice applicans diabolo: « Reete, inquit, mirmicoleon, id est leo et formica dicitur: formicis enim, ut diximus, leo est; volatilibus formica;

VERS. 11.



quia nimirum antiquus hostis sicut contra consentientes fortis est, ita contra resistentes debilis. Si enim ejus suggestionibus assensus præbatur, quasi leo tollerari nequam potest: si autem resistitur, quasi formica atteritur. Aliis ergo leo est, aliis formica: quia crudelitatem illius carnales mentes vix tolerant, spirituales vero infirmitatem illius pede virtutis calcant. »

13. **ET QUIA NON INSENSATUS ERAT,** — sed sensatus et prudens Lysias, hinc facile ex tanta clade suorum cognovit Deum per Angelum pro Judeis pugnare, ideoque eos esse insuperabiles. Quocirca ab eis pacem petit et obtinuit.

19. **SI FIDEM** (id est fidelitatem tum hujus fœderis, tum subjectionis quam regibus Antiochis quasi regibus Asiæ et Syriæ promissis, et aliis præstitis), **CONSERVAVERITIS, ET PRINCIPS BONAUM VOBIS CAUSA ESSE TENTABO,** — id est ego pariter vestris commodis studebo, vobisque multa bona et beneficia mea commendatione apud regem Eupatorem procurabo.

20. **DE CÆTERIS AUTEM** (articulis a vobis propositis) **PER SINGULA VERBO MANDAVI, ET ISTIS** (scilicet Joanni et Abesalomo a vobis missis) **ET HIS QUI A ME MISSI SUNT** (id est meis legatis, quos cum vestris ad vos mitto) **COLLOQUI VOBISCUM,** — ut vobiscum de singulis transigant, et per omnia satisficiant.

21. **ANNO 148,** — Dices: Hoc anno 148 Græcorum vivebat et regnabat adhuc Antiochus Epiphanes; quomodo ergo hæc litteræ ab Antiocho Eupatore ejus filio, quasi jam post mortem patris regnante, date scribuntur? mortuus est enim Epiphanes anno 149 Græcorum, ut dictum est lib. I, cap. vi, vers. 16.

Respondeo annos Græcorum dupliciter computari: primo ab anno duodecimo post mortem Alexandri Magni, idque a mense Martio, quia illo anno, qui fuit conditæ Romæ 442, et Olympiadis 417, teste Eusebio, Ptolemao, S. Hieronymo, Josepho, Bione, Appiano et aliis, illoque mense Martio Seleucus victo Antigono minoris Asiæ rege, totius Asiæ sibi diadema imposuit.

Hoc computa annos Græcorum, sive Selencidarum, numerant Judei, ideoque liber primus Machabeorum eodem usus est æque ac Egyptii, eaque de causa hi anni Græcorum vocantur, nunc *Judaici*, nunc *Macedonici*, nunc *Alexandrini*.

Secundo anni Græcorum sequentianno tardius inchoantur, forte quod eo tempore Seleucus ex Asia minore triumphans redierit in Asiam majorem sive Syriam, unde hic annorum computus vocatur *Syriacus*, *Chaldaicus* et *Antiochenus*. Hoc ergo secundo computu incipiunt hi anni anno 13 a morte Alexandri mense septimo Tisri qui nostro septembri respondet, id est sesquianno serius quam priores Judei sive Alexandrini. Hoc computu utitur liber II Machab. Unde hoc loco annum 149 Græcorum, quo lib. I, cap. vi, 16, dicuntur vixisse Antiochus, vocat 148 Græcorum, quia annus, qui computu Judaico et Alexandrino

erat 149, idem ille computu Antiocheno, sive Chaldaico erat 148. Ita Sallianus, Serarius et alii. Aliter respondet Scalger, scilicet fuisse annum 148, si annum inchoas a Nisan, id est martio: rursus eundem annum fuisse 149 Græcorum, si annum inchoas a Tisri, id est septembri (1).

**MENSIS DIOSCORT,** — Græce Διοσκότης, id est Jovis Corinthii. Hic mensis inter ordinarios Græcorum menses non reperitur, unde Scalger et Sallianus putant eum fuisse embolinarum, sive intercalarem. Verum id recte confutat Serarius, qui censet *Dioscorum* esse Dysirium, qui respondet nostro martio, quo solent reges ad bella procedere.

22. **REX ANTIOCHEUS LYSIÆ FRATRI SALUTEM,** — *Ver. 11.*

Lysias erat tutor regis. Mirum ergo quod rex, qui, ut ait Appianus, puer novennis erat, eum non vocat patrem potius quam fratrem; sed id studio fecit rex, vel potius regis servus, ut apud Judeos regis pueritiam dissimularet, ne ob eam ab ipsis despiceretur: quasi ergo jam grandior et maturior Lysiam vocat fratrem, non patrem. Adde: Lysiam non vocat patrem, quia mox Antiochum Epiphanem vocat patrem suum, unde subditi:

23. **PATRE NOSTRO INTER DEOS** (Gorgionides *inter Ver. 11.*

*Angelos*) **TRANSLATO.** — Fingebant Gentiles regum adulatores, eos post mortem in deorum numerum referri. Hinc in funere regum et imperatorum fiebat eorum apotheosis, sive inter deos relatio, quæ quibus ceremoniis apud Romanos fiebat, eleganter describit Herodianus in libro IV, ubi inter alia, ait, aquilam ex rogo evolare solitam, quæ animam Cæsaris in caelum ad deos veheret. Verum impius Antiochus Epiphanes ob sua scelera et sacrilegia inter deos non caeli, sed inferni, puta inter demones, translatus est.

24. **JUDEOS, etc., POSTULARE A NOBIS CONCEDI** *Ver. 11.* **SI LEGITIMA SITA,** — ut scilicet eis liceat vivere suis legibus et ritibus in sua fide, et cultu unius Dei, ne cogantur more gentium vivere et colere eandem deos et idola.

25. **JUDICATIBUS TEMPEBUS RESTITUI ILLIS.** — Jam *Ver. 11.* Judas et Judei armis recuperant templum, illudque expurgant. Rex tamen illud sibi hic arrogat, ut suam in Judeos potestatem æque ac liberalitatem ostendat, cum rovera templum illi non restituit, sed restitutionem jam factam probet et confirmet.

26. **DEXTERAM DEXTERIS,** — id est, si data Judeis dextera (hic enim est ritus in eundem fœderis) cum eis fœdus sanxeris. Porro aliud est hoc fœdus ab eo quod cum iisdem Judeis inquit Lysias et Antiochus, cap. XIII, 23 et seq. et lib. I, cap. vi, ubi occasione Philippi rebellantis et Antiochiani occupantis, ut eum debellet, Lysias nomine regis pacem a Judeis petit et obtinuit. Unde colligas hoc fœdus non diu durasse, sed mox renovato

(1) Vide quæ diximus in proœmio libri Machab.

bello ruptum fuisse ut patebit cap. sequenti.

Sic Turca cum Christianis facile inicit pacem, dum urgetur bello Persico, aliove simili; at eo sepito, facile occasione pacis rumpenda invenit, si bellum sibi pace utilius arbitretur.

29. **ADIT NOS MENELAUS** (non ille pseudo-pontifex et Judæorum proditor, de quo cap. IV, 34 et seq. ut voluit nonnulli, sed alius Judæorum ad regem et Lysiam legatus, de quo cap. IV, 34 et seq. ut voluit nonnulli, sed alius Judæorum ad regem et Lysiam legatus. Ita Sallianus et alii) **DICENS VELLE VOS DESCENDERE AD VESTROS QUI SUNT APUD NOS,** — ut scilicet visitatis Judeos vestros cognatos et amicos, qui apud me in Syria degunt.

30. **HIS IGITUR QUI COMMEANT USQUE AD DIEM 30 MENSIS XANTHICI** (qui Dysirium proxime sequitur, et respondet nostro aprilii) **DAMIS DEXTRAS SECRETARIATIS.** — Dat ergo rex Judeis 15 dies secretiatis (nam die 15 ejusdem Xanthici scripte sunt hæc regis litteræ, ut patet vers. 33,) quibus libere in Syriam descendant; quia nequum pax inter eum et Judeos erat conclusa, sed de ea per legatos cum Judeis tractabatur: ea vero conclusa, liberum erat Judeis quovis tempore in Syriam commeare.

31. **NEMO EORUM ULLO MODO MOLESTIAM PATIATUR DE HIS QUÆ PER IGNORANTIAM GESTA SUNT.** — *Avvictav* sancit rex eorum, quæ hucusque inter suos et Judeos hostiliter gesta fuerant, ut ea quasi per ignorantiam admissa excusata, imo oblitterata habeantur.

32. **MISERUS** (id est remissimus) **AUTEM ET MENELAUS** (a vobis ad me missum,) **QUI VOS ALLOQUATUR,** — referturque ea, quæ mecum tractavit meaque sensa et dicta vobis remittit.

Miserunt autem etiam Romani epistolam, — puta legati qui a Romanis ad Antiochum mittebantur, qui illi præceperunt ut naves, quas supra numerum a Senatu Romano præscriptum habebat, succenderet et elephantes interficeret, ut Romanis novi belli metum vel suspicionem adimeret, uti narrat Appianus, et ex eo Sigonius ad annum urbis 891. Hi ergo Romanorum legati miserunt pariter ad Judeos epistolam, quæ significabant ut si quas alias justas pacis cum Antiocho conditiones emperant, eas ad se perscriberent: se enim curaturos ut Antiochus eis subscribat. Romani enim, ut recte observat Sallianus, facile supplicibus omnibus injuste vexatis aderant, quæ fuit prima origo potentie ipsorum, et incrementi in Sicilia, in Hispania, in Græcia, in Asia, in Africa et ubique gentium, ut lactenus Romane Historiæ decursus ostendit. Cum ergo Judei ad Romanorum legatos, qui per id tempus in Syria erant, se contulissent, et fortasse jam tum amicitiam eorum ac societatem ambire se ostendissent, petierunt, ut que a Lysia concedebantur, confirmarent, atque nonnulla in suæ gentis gratiam cum rege transigerent.

## CAPUT DUODECIMUM.

### SYNOPSIS CAPITIS.

*Duces Antiochi Eupatoris non obstante pace Judæos exagitant; Joppenses ducentos in mare mergunt; Jamnienenses similita destinant, sed Judas utrosque trucidat et succendit, Arabes superat, Timotheum profugit, urbes Casphin et Ephron expugnat, Gorgiam fugat, ac tandem, vers. 39, pro suis, qui in acie ceciderant, curat sacrificari offerendo duodecim milia drachmarum.*

1. His factis pactionibus, Lysias pergebat ad regem, Judei autem agriculture operam dabant. 2. Sed hi qui resederant, Timotheus, et Apollonius Gennæi filius, sed et Hieronymus, et Demophon super hos, et Nicanor Cypriarches, non sinebat eos in silentio agere, et quiete. 3. Joppite vero tale quoddam flagitium perpetravit: rogaverunt Judeos, cum quibus habitabant, ascendere scaphas, quas paraverant, cum uxoribus et filiis, quasi nullis inimicitis inter eos subjacentibus. 4. Secundum commune itaque decretum civitatis, et ipsis acquiescentibus, pacisque causa nihil suspectum habentibus: cum in altum processissent, submerserunt non minus ducentos. 5. Quam crudelitatem Judas in suæ gentis homines factam ut cognovit, præcepit viris, qui erant cum ipso: et invocato justo iudice Deo, 6. venit adversus interfectores fratrum, et portum quidem noctu succendit, scaphas exussit, eos autem, qui ab igne refugerant, gladio peremit. 7. Et cum hæc ita egisset, discessit quasi iterum reversurus, et universos Joppitæ eradicatorum. 8. Sed cum cognovisset et eos, qui erant Jamnie, velle pari modo facere habitantibus secum Judæis, 9. Jammis quoque nocte supervenit, et portum cum navibus succendit: ita ut lumen ignis appareret Jerosolymis a stadiis ducentis quadraginta. 10. Inde cum jam abiissent novem stadiis, et iter facerent ad Timotheum, commise-



runt cum eo Arabes, quinque millia viri et equites quingenti. 11. Cumque pugna valida fieret, et auxilio Dei prospere cessisset, residui Arabes victi, petebant a Juda dextram sibi dari, promittentes se pacem duros, et in cæteris profuturos. 12. Judas autem, arbitratus vere in multis eos utiles, promisit pacem: dextrisque acceptis, discessere ad tabernacula sua. 13. Aggressus est autem et civitatem quamdam firmam, pontibus murisque circumseptam, que a turbis habitabatur Gentium promiscuarum, cui nomen Casphin. 14. Hi vero qui intus erant, confidentes in stabilitate murorum, et apparatu alimontiarum, remissius agebant, ne ledictis lacessentes Judam, et blasphemantes, ac loquentes quæ fas non est. 15. Machabeus autem, invocato magno mundi Principe, qui sine arietibus et machinis temporibus Jesu præcipitavit Jericho, irrui ferociter muris: 16. et capta civitate per Domini voluntatem, innumerabiles cædes fecit, ita ut adjacens stagnum stadia septingenta quinquaginta, et venerunt in Characa ad eos, qui dicebantur Tubianæ, Judæos: 18. et Timotheum quidem in illis locis non comprehenderunt, nulloque negotio perfecto regressus est, relicto in quodam loco firmissimo presidio. 19. Dositheus autem et Sosipater, qui erant duces cum Machabeo, permissimam a Timotheo relictos in presidio, decem millia viros. 20. At Machabeus, ordinatis circum se sex millibus, et constitutis per cohortes, adversus Timotheum processit, habentem secum centum viginti millia peditum, equitumque duo millia quingentos. 21. Cognito autem Judæ adventu, Timotheus præmisit mulieres, et filios, et reliquum apparatus, in presidium, quod Carnion dicitur: erat enim inexpugnabile, et accessu difficile propter locorum angustias. 22. Cumque cohors Judæ prima apparuisset, timor hostibus incussus est, ex presentia Dei, qui universa conspicit, et in fugam versi sunt alios ab alio, ita ut magi a suis deicerentur, et gladiatorum suorum ictibus debilitarentur. 23. Judas autem vehementer instabat punicis profanos, et prostravit ex eis triginta millia virorum. 24. Ipse vero Timotheus incidit in partes Dosithei et Sosipater: et multis precibus postulabat ut vivus dimitteretur, eo quod multorum ex Judæis parentes haberet ac fratres, quos morte ejus decipi eveniret. 25. Et cum fidem dedisset restitutorum se eos secundum constitutum, illasum eum dimiserunt propter fratrum salutem. 26. Judas autem egressus est ad Carnion, interfectis viginti quinque millibus. 27. Post horum fugam et necem, movit exercitum ad Ephron civitatem munitam, in qua multitudo diversarum gentium habitabat; et robusti juvenes pro muris consistentes fortiter repugnabant: in hac autem machinæ multe, et telorum erat apparatus. 28. Sed, cum Omnipotentem invocassent, qui potestate sua vires hostium confringit, ceperunt civitatem: et ex eis qui intus erant, viginti quinque millia prostraverunt. 29. Inde ad civitatem Scytharum abierunt, que ab Jerosolymis sexcentis stadiis aberat. 30. Contestantibus autem his qui apud Scythopolitas erant, Judæis, quod benigne ab eis haberentur, etiam temporibus infelicitatis quod modeste secum egerint: 31. gratias agentes eis, et exhortati etiam de cætero erga genus suum benignes esse, venerunt Jerosolymam die solemnium septimanarum instante. 32. Et post Pentecosten abierunt contra Gorgiam prepositum Idumææ. 33. Exiit autem cum peditibus tribus millibus, et equitibus quingentis. 34. Quibus congressis, contigit paucos ruere Judæorum. 35. Dositheus vero quidam de Bæcenoris eques, vir fortis, Gorgiam tenebat: et, cum vellet illum capere vivum, eques quidam de Thracibus irruit in eum, humerumque ejus amputavit: atque ita Gorgias effugit in Maresa. 36. At illis, qui cum Esdrin erant, diutius pugnantes et fatigatis, invocavit Judas Dominum adiutorem et ducem belli fieri: 37. incipiens voce patria, et cum hymnis clamorem extollens, fugam Gorgiæ militibus incussit. 38. Judas autem collecto exercitu venit in civitatem Odollam: et, cum septima dies superveniret, secundum consuetudinem purificati, in eodem loco sabbatum egerunt. 39. Et sequenti die venit cum suis Judas, ut

corpora prostratorum tollerent, et cum parentibus ponerent in sepulchris paternis. 40. Invenierunt autem sub tunicis interfectorum de donariis idololorum, quæ apud Jammiam fuerunt, a quibus lex prohibet Judæos: omnibus ergo manifestum factum est ob hanc causam eos cornuisse. 41. Omnes itaque benedixerunt justum judicium Domini, qui occulta fecerat manifesta. 42. Atque ita ad præces conversi, rogaverunt ut id quod factum erat delictum oblivioni traderetur. At vero fortissimus Judas hortabatur populum conservare se sine peccato, sub oculis videntes quæ facta sunt pro peccatis eorum qui prostrati sunt. 43. Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Jerosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, bene et religiose de resurrectione cogitans. (44. Nisi enim eos qui ceciderant resurrecturos speraret, superfluum videretur et vanum orare pro mortuis;) 45. et quia considerabat quod hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent resurrectionem gratiam. 46. Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur.

Vers. 1. 1. JUDEI AUTEM AGRICULTURÆ OPERAM DABANT. — Addit Gorioides, lib. III, cap. XVII, pacem et quietem Judæorum durasse per octo menses: interea Judam Machabeum in quosdam perdales Judæos animadvertisse: Judeos et Macedonas in pluribus Judææ urbibus, maxime ad litus maris, simul habitasse, et negotia exercuisse; sed « Joppitas et Jammianæ » ea occasione perfide usos, in exilium et exilium Judæorum.

Vers. 2. 2. SED HI QUI RESEDERANT (in Judæa) TIMOTHEUS ET APOLLONIUS, SED ET HERONYMUS ET DEMOPHON super nos (ita legendum cum Romanis et Græcis, (non « superbus, » ut legitur Dionysius et Emmanuel Sa), ET NICANOR CYPHARARCHES NON SEDERANT eos in silentio agere et quiete. — Quinque hi duces Antiochi occupabant multas Judææ urbes, ut Joppen et Jammiam, de quibus vers. 3 et seq.; ac Judæos, non obstante pace cum Lysia jam inita, infestare pergebant: tum quia huic rei assueverant, et ad hoc ab Antiocho colloati jam pridem erant in Judæa, ut eam vel attererent, vel tutam sibi subjicerent, ideoque semper Judæis fuere infensi et infesti; tum quia ex prædis Judæorum vivebant. Denique milles pacem non amat, utpote qui in bello spoliis et rapinis se ditet: quare cum post bellum inivit pax, Duces summe laborare debent, ut militem continent, aliove bello, vel labore occupent, ne in seditionem versent. præsertim si stipendia ei plene non sint persoluta, ipsas Ducis regiones expilet et vastet, aut ad hostem transfugiat, aut novum sibi principem eret, ut in historicis sæpe factum legimus, et hoc ævo reipsa vidimus. Quocirca Vegetius, lib. II De Re mil. cap. XXIII, docet assiduo labore, vel dimicandi, vel sagittas jaculandi, vel fodiendi, vel currendi, vel castra muniendi, etc., occupandum et exercitandum esse militem, ne murmuret, et rebellet, aut prædas agat, aut iners et imbellis fiat: « atque ab hac exercitatione, inquit, exercitus nomen accepit. » Adiditque: « Julliores quidem et nov. milites mane et post meridiem ad omne genus exercebantur armorum.

Veteres autem et eruditi sine intermissione semel in die exercebantur in armis. Neque enim longitudo ætatis, aut annorum numerus artem bellicam tradit, sed continua exercitatio meditatio: post quanta vulneris stipendia inexercitatus miles semper est tyro. » Causam subjicit: « Nam et velocitas usi ipso acquiritur corporis, et scientia ferendi hostem, seque protegendi, præsertim si gladiis cominus dimicant. Illud vero majus est, ut servare ordines discant. » Subdit deinde alia militum exercitia: « Ad palum quoque, vel sudas junioris exerceri percommodum est, cum latera, vel pedes, aut caput petere punctim casinque condiscunt. Saltus quoque et ictus facere pariter assuescant, insurgere tripudiantes in clypeum, rursusque subsidere, nunc gestiendo provocare eum saltu, nunc sedentes in terga resiliere. Missilibus etiam palos ipsos procul ferire meditentur, ut et ars dirigendi, et dextra virtus possit accersere. » Et sub finem hæc addit: « Cæteris autem diebus, si nives tantum pluvieque cessarent, exerceri cogebantur in campo; ne intermissa consuetudine animi militum debilitarentur et corpora. Sylvam cedere, portare onera, transilire fossas, natæ in mari sive fluminibus, gradu pleno ambulare, vel currere etiam armatos cum sarcinis suis, frequentissime convenit, ut quotidiani laboris usus in pace, difficultis non videatur in bello. Sive ergo legio, sive auxilia fuerint, exerceantur assidue. »

3. ASCENDERE SCAPHAS, — quasi in mare piscanturi, vel lusuri, vel in insulam aliquam vicinam recreationis ergo trajecturi.

4. SECUNDUM COMMENTUM ITAQUE DECRETUM CIVITATIS, — Tota ergo civitas decreverat hæc fraude mergere Judæos: quare tota ut rea a Juda Machabeo, vers. 7, exilio fuit addicta.

5. PRÆCEPIT VIRIS, — ut arma caperent, et fratrum eadem ulciscerentur.

7. DISCESSIT QUASI ITERUM REVERSUS ET UNIVERSOS JOPPITAS ERADICATURUS. — Græca addunt Judam hoc repentino impetu urbem utpote muni-



tam occupare non potuisse; quare portum invasisse, scaphas exussisse, et quotquot aderant interfecisse; itaque abisse eum voluntate redeundi cum arietibus et balistis, ad urbem expugnandam et exterminandam.

Ver. 9. 9. JAMNITIS QUOQUE NOCTE SUPERVENTI, ET PORTUM CUM NAVIBUS SECUNDUM, ITA ET LUVEN IGNI APPARET JEROSOLYMIS STADII DUCENTIS QUADRAGINTA. — Jamnia enim distabat a Jerosolymis stadiis 240, id est decem leucis Gallicis, sive triginta miliaribus Italicis: stadium enim est octava pars miliaris Italicis, sive mille passuum, nimirum continens 125 passus: hæc enim est octava pars mille passuum.

Porro milites Jude in vicinis Jammie locis delubra idolorum expularunt, indeque donaria snfurati sunt, quod lege erat vetitum, ut audiemus vers. 30.

Ver. 10. 10. COMMERUIT (prælium) CUM EO ARABES, — qui Græce vocantur *Nomades*, id est pascentis gregibus occupati: eorum enim opes sunt pecudes et pecora, quibus omnes provincias successive depascuntur: *veter* enim est pascere.

Ver. 11. 11. CASPHIN — urbs est quam Adrichomius collocat in tribu Dan juxta Jammiam; sed hic locus indicat eam longe ulterius ad meridiem versus Arabiam sitam fuisse, ita Saliarius.

Ver. 14. 14. REMISSI AGERANT. — Græce ἀναγορεύοντες *ἀγορεύω* quod Vatablus variis, *Perfractiores se exhibebant*, *ἀναγορεύω*: enim est contumax, perverax, indomitus, intractabilis, indocilis, qui disciplina caruit, ac remissa et laxè educatus est; ideoque petulantior, dissolutior, intemperantior, procacior evasit. Remissa enim et mollis educatio facit contumaces, juxta illud *Ecclesiæ* xxx. 8: « Equus indomitus evadit durus, et filius remissus evadit proceps. Remissus ergo agebant, id est, voluptatibus suis dediti negligebant et despiciabant Judam, eique petulanter insultabant; eo quod muris suis presidere, putarentque se esse inexpugnabiles.

Ver. 15. 15. INRUIT FEROCITER MURIS, — eos quatiens, et sternens per incussum arietem, vel balistam. Goriionides tamen asserit Judam portas obliivisse pice, ac spinas et deserto ad easdem aggressisse, itaque incensa porta in urbem penetrasse, ac tandem in urbe stragem edidisse tantam, ut stagnum latum quatuorversus per duo stadia fluxerit sanguine, quasi aqua.

Ver. 17. 17. INDE DISCESSERUNT STADIA SEPTINGENTA QUINGENTA, — que faciunt 93 miliaria Italia cum sex stadiis, hoc est leucas Gallicæ fere triginta.

ET VENERUNT IN CHARACA AD EOS, QUI DICUNTUR TUBIANEI, JUDEOS. — Saliarius censet locum hunc Characa dictum, eo quod naturali, aut arte ficto insigni vallo munitus esset: *χάραι* enim est vallum.

« Tubianei » dicti sunt a loco *Tubin* quem incolebant, de quo lib. I, cap. v, vers. 12. Quare impertinens est quod scribit Rabanus, et ex eo

D. Thomas (si tamen hujus *Commentarii in Machab.* est auctor): « Audiui, inquit, quemdam Hebreum disseverent Tubianæos Judeos illos nuncupari, qui ex alienigenis convocati in adiutorium Jude venerunt, et dictos Tubianæos, quasi alienis tubis conductos. » Tubianæi enim erant Hebræi, non Latini: quare non a *tubis*, sed a *Tubin* dicti, forte ab Hebræo *טובין* *toḃ*, id est bonus, quasi Timotheus Judeos, qui ab egregia bonitate nomen acceperunt, sit persecutus; ideoque a Juda repressus. Ita Sanchez.

20. EGREDITURQUE DCO MILLIA QUINGENTES. — Græca *Ver. 10* habent 1500; sed viginti millia peditum facile requirebant 2500 equites. Ita Vatablus, Saliarius et alii.

21. PRESIDII (arx sive locus munitus) QUOD CARNION DICITUR, — ac proinde diversum ab urbe que *Carnaim*, id est duorum cornuum, sive bicornis dicitur, de qua lib. I, cap. v. Aliud ergo est prælium, quod hic; aliud, quod ibi narratur. Si quis tamen idem esse velit, contentiosum finem cum eo non traham, imo omnibus rite consideratis hæc sententia mihi æque ac Saliario videtur probabilior.

22. TIMOR HOSTIUM INCUSSUS EST EX PRESENTIA DEI. — Ex his que dicta sunt cap. x, vers. 20 et 30, et cap. xi, vers. 8, suspicari licet Michaelem Synagoga, hoc est Jude et Judæorum protectorem vel per se, vel per Angelos sibi subditos et Jude, ac Judæorum custodes Timotheanis hostibus Judæorum visibiliter terribili et minaci vultu apparuisse: imo in eos horrore impetu irrisisse, itaque eis terrorem, fugam, amentiam et interitum attulisse. Ita Saliarius: unde mox Judas Angeli ope occidit 30 millia, ut dicitur vers. 23: ipsum vero Timotheum vivum cepit vers. 24.

24. IPSE VERO TIMOTHEUS INCIDIT IN PARTES DOSTHETI ET SOSPATRIS (qui erant duces Judæ Machabæi cum eo et pro eo pugnant), ET MULTIS PÆCIBUS POSTULABAT UT VIVES DIMITTERETUR, EO QUOD MULTORUM EX JUDEIS HABERET AC FRATRES (captivos et in potestate sua), QUOS MORTE EJUS DECIMI (forte legendum *despici*, Græce enim est *ἀποκτείνω*), id est negligi velit Vatablus EVENIRET, — *q. d.* Si me despicielis et occiditis, mei pariter Judeos vestros, quos captivos detinet, despicient, et in mei sanguinis vindictam eos occident.

25. ET CUM FIDEM DEDISSIT RESTITUTURUM SE EOS SECUNDUM CONSTITUTUM, — id est juxta promissum et pactum.

26. JUDAS AUTEM EGRESSUS EST AD CARNION. — Græca addunt: *καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Ἀττάλειας* quod erat finem Dæe Syrorum dicte *Atargate*, ad quod proinde quasi ad asylum multi hostium profugerunt; ideoque Judas eo contendit, ac finem profanavit et profugos occidit ad 25 millia. Audi de hac Dæe veteres. Plinius lib. V, cap. xxiii: « Hieropolis, inquit, Syris vocatur Magog, ibi prodigiis Atargalis; Græcis autem Derecto dicta, colitur. »

Strabo, lib. XVI, in fine, ait *Atargatam* corrupto a barbaris vocabulo dici *Atharam*, quam Clesias, inquit, Decreto vocavit. Athenagoras in *Apologia* ait hanc Decreto matrem fuisse Semiramidis, lascivam mulierem et homicidam, que, ut scribit Diodorus in lib. III, filiam ex lascivo adolescente suscepit; Venero matre sua lenocinante, filiam columbis nutrendam dederit, ipsa se pudore flagiti in stagnum abjecerit, ubi in piscem versa fuerit, et filia in columbam. Quare, inquit, Syri piscibus abstinent, et templum in stagni littore construxerunt; Derecto facie quidem formosæ mulieris, reliqua parte piscis simulacrum coluerunt.

27. MOVIT EXERCITUM AD EPHRON. — Græca addunt *in qua habitabat* (habitare solebat, nam jam erat absens) *Lysias* tutor Antiochi Eupatoris; ideoque ad eam magnus fuit variorum Gentium confusus: qua de causa in eam sevit Judas. Hanc primo expugnavit Judas anno Græc. 148, vivente adhuc Antiocho Epiphane, lib. I, cap. v; deinde vero eamdem reflorescentem cepit anno Græcorum 149, vel 150 sub Antiocho Eupatore; imo Saliarius contendit eandem esse expugnationem hanc hujus captis cum illa que recensita est lib. I, cap. v. Nam ibi quoque contra Timotheum pugnavit contra Carnaim, a Carnaim pergitur ad Ephron, inde ad Bethsan, que a Græcis dicta est Scythopolis. Quare ea que, lib. I, cap. v, dicuntur usque ad vers. 8, gesta esse sub Antiocho Epiphane; que vero a vers. 8 ad finem narrantur, gesta esse sub Antiocho Eupatore, licet Scriptura brevitalis studio hæc non distinguit, nec tempora duorum regum assignet, idque satis est verisimile.

29. INDE AD CIVITATEM SCYTHARUM (que inde dicta est Scythopolis) QUE AD JEROSOLYMIS SEXCENTIS STADIIS ABERAT, — que faciunt 75 miliaria Italia, quorum quodque continet mille passus; hujus enim miliaris octava pars est stadium, utpote continens 125 passus, ut dixi superius. Porro Scythæ hanc urbem restaurarunt et inhabitarunt. Sita est cis Jordanem in tribu Manasse, eratque Decapoleos maxima. Vide Adrichomium.

31. VENERUNT JEROSOLYMAN DIE SOLENNI SEPTIMANARUM INSTANTE. — Intelligit festam Pentecostes, quod dicitur « septimanarum. » quia post septem septimanas, sive post 49 dies a Paschate celebratur proximo die quinquagesimo, *Lev. xxiii*, vers. 48.

Vide hic celeritatem Jude Machabæi, qui Instar fulminis omnia pervasit. Nam unius circiter mensis spatio (scilicet a mense Xanthico, hoc est aprilis de quo cap. xi, vers. ult., usque ad finem maii, quo Pentecosten illo anno celebrabant), variis in locis cecidit supra centum millia hostium; nimirum ex castris Timothei vers. 23, cecidit triginta millia, ex incolis Carnion vers. 26, millia 25, ex Ephron vers. 28, totidem. Adde innumeros Jopitas et Jammienæos ab eo caesos vers. 6 et 9, et Arabes vers. 40, et incolas Casphin vers. 16, quos

ita trucidavit, ut stagnum duorum stadium sanguine fluere videretur.

33. EXIIT AUTEM CUM PEDITIBUS TRIBUS MILLIBUS. — EXIIT IN QUATERCENTIS. — « EXIIT » nimirum Judas contra Gorgiam: hujus enim longe numerosior erat exercitus. Ita Vatablus, Saliarius et alii. Unde colligas subinde Judam præter pedites habuisse equites, sed paucos.

35. DOSITHEUS VERO QUIDAM DE BACENORIS, — scilicet *Ver. 10* licet castris, qui nimirum ad Bacenoris militia Ducis castra perlinebat, eumque ut miles sequeretur. Patet ex Græco, licet Goriionides et ex *cc* Serarius non eant hunc Dositheum fuisse Ducem exercitus, de quo vers. 19, qui Bacenoris fuerit filius, vel nepos.

36. AT ILLIS QUI CUM EPHRON ERANT DITUS PUGNANTHUS. — « Esdrin » fuit unus et Jude duobus, qui cum diuturna pugna fugarentur, Judas audenti animo et voce invocans Deum, hostes fudit et pugnam finem imposuit. Male ergo codex Basilicns pro « Esdrin » ponit « Gorgiam » hostem Jude.

37. INCIPiens VOCE PATRIA, (non quasi Judas alias Græce sit locutus; hic vero Hebraice, qua lingua ipsi erat patria, sed patria, id est animosa, confidenti, forti, excelsa, generosa, clamosa, ut verum decebat Judam, et Judæum, invocans Deum, robur ab eo impetravit, quo hostes illico prosterneret; unde explicans subdit i) ET CUM HYNIS CLAMOREM EXTOLLENS PUGAM GORIE MILITIBUS INCUSSIT. — Vide que de voce patria dixi, cap. vii, vers. 8 et 27.

38. PURIFICATI — a sanguinis hostium effusione et cadaverum contactu.

39. SEQUENTI DIE (scilicet prima post sabbatum, que nobis est Dominica) VENIT CUM SUI JUDAS UT CORPORA PROSTRATOREM (inter quos erant nonnulli et fortissimis Assamondis, aut Goriionides) TOLLERET, ET CUM PARENTIBUS Poneret IN SEPULCRIS PATERNIS. — Hic enim est honor, qui militibus cæsis debetur; hoc ullimum est pietatis officium, nimirum ut corpora eorum religiose sepeliantur, adeo ut apud Romanos aliosque Gentiles sepulchrum negligere, vel negare etiam hinc ingens fuerit ignominia, inhumanitas et barbaries. Unde Q. Curtius, lib. V: « Vix ullum, inquit, tam solemne munus in bello, quam humandi suos. »

40. INVENERUNT AUTEM SUB TUNICIS (Græca addunt: *ἐκ τῶν*, id est *unicuiusque*) INTERFERCTOREM NE DONARIIS IDOLORUM, QUE APUD JAMNIAM FUERUNT (ut dixi, vers. 9) A QUIBUS LEX PROHIBET, — jubens ea comburi ad abominacionem idolorum et idololatricæ. Sic enim sancit *Deut. vii*, 25: « Sculptilia eorum igne combures, non concipies argentum et aurum, de quibus facta sunt; neque assumes ex eis tibi quidquam, ne offendas, propterea quod abominacionis est Domini Dei tui. Nec inferes quidpiam ex idolo in domum tuam, ne fias anathema, sicut et illud est; quasi spurcitiæ detestaberis, et velut inquinamentum ac sordas



abominadonis habebis, quia anathema est. »  
 OMNIBUS ERGO MANIFESTUM FACTUM EST OB HANC  
 CAUSAM EOS CORRUISSE. — quia soli illi corruerant,  
 qui hinc donaria abstulerant, ut patet ex Graeco;  
 aeteri vero illesi et vivi erant. Hinc collige admiran-  
 das et caelestes fuisse Judae victorias, utpote  
 mercentis, in quibus nemo suorum cederetur  
 nisi ipse per furtum, aliunde scelus culpam sua-  
 erdis dedisset, Deique offensam custodiam et pro-  
 tectionem a se avertisset. Unde hactenus non legi-  
 mus Judam post praelium caesorum corpora se-  
 pelvisse, quia scilicet nemo eorum occubuerat.  
 Discant hic milites a rapinis et criminibus absti-  
 nere. Sic enim Deus eos conservabit, imo victores  
 efficiet; victoriam enim subinde auferit unius vel  
 paucorum scelus, uti abstulit furtum Achan, Jo-  
 sue cap. vii.

42. ROGAVERUNT UT I QUOD FACTUM ERAT DELICTUM  
 OBLIVIONI TRADERETUR. — Graece: *perfecte dele-  
 retur*. Supponebant ergo ceras ante mortem de  
 furto ponibuisse, ejusque partem precipuum scilicet  
 culpam per contritionem delevisse: quare  
 alteram partem scilicet reatum poenae post hanc  
 vitam in Purgatorio luendae tantum restare, qui  
 per sacrificia expiandus erat, ut peccatum per-  
 fecte deleteret, itaque ipsorum animae a poenis  
 Purgatorii exemptae ad limbum patrum sive ad  
 sinum Abrahae transferentur.

Adde nonnullorum peccatum hic non fuisse  
 mortale, sed veniale, tum quia aliqui, utpote rudes  
 et milites, ignorabant legem vetantem haec  
 idolorum furtum, aut certe putabant eam tantum  
 obligare sub veniali; tum quia nonnulli erant in  
 gravi, vel extrema necessitate, in quibus sibi pu-  
 tabant licitum furari ad vitam servandam, tum  
 quia aliqui parum admodum rapuerant, quos  
 materiae levitas a mortali excusabat. Nam ex-  
 presse, vers. 45, ait eos « cum pietate » obdormi-  
 tionem (id est mortem) accepisse. Erant ergo  
 in statu gratiae. Denique justum et pius erat ut  
 Judas cum suis aestimaret, et speraret nonnullos  
 ex his, vel venialiter tantum peccasse, vel si mortaliter  
 peccavissent, antequam exspirarent; ideoque  
 pro eis et suffragia pro defunctis fieri solita  
 eis adhibuisse, uti etiamnum peccatoribus ea ad-  
 hibet Ecclesia. Omni enim ratione, et modo quo  
 potest fidelium animas adjuvare, et poenis exi-  
 mere salagit. Hoc enim exigit pietas, et charitas,  
 ipsaque communitio Sanctorum.

AT VERO FORTISSIMUS (Graece *τρωαίος*, id est ge-  
 neposus) JUDAS HORTABATUR POPULUM CONSERVARE  
 SE SINE PECCATO. — eo quod fortitudo eorum con-  
 siteret in innocentia et justitia; Deus enim inno-  
 centes et justos conservabat in praeliis, faciebat  
 que victores; nocentes vero et rapaces sinebat  
 vinci et occidi, uti hic factum esse ipsimet oculis  
 suis videbant, ut sequitur.

Vers. 43. QUODDECIM MILLIA DRACHMAS ARGENTI (que faciunt mille aureos, si drachmae fuerunt Atticae; sin  
 Hebraicae, faciunt bis mille aureos, quibus multa

hostiae pro peccato coemi et offerri poterant) MISIT  
 (Judae quasi Pontifex) JEROSOLIMAM OFFERTI PRO  
 PECCATIS MORTUORUM. — Hinc ergo liquet Judam  
 Pontificem credidisse Purgatorium, in quo animae  
 post hanc vitam a culpis expiantur. Hae enim  
 fuit fides Synagogae et praeceptorum Judeorum aequae  
 ac modernorum, ut patet ex eorum Ritualibus,  
 Commentariis et scriptis, quae citant Scriverius hic,  
 Genebrardus, Bellarminus et alii scribentes de Purgatorio.  
 Idipsum clare patet ex illo *Tobia* iv, 13;  
 « Panem tuum et vicam tuam super sepulchrum  
 justis constitue. » Vide ibi dicta.

BENE ET RELIGIOSE (Graece *ἀγίως*, id est urbane,  
 eleganter, pulchre, scite, probe) DE RESURRECTIONE  
 COGITANS. — Urbanum enim, civile, honestum  
 et probum est suus civis vita functos precibus  
 juvare, ut ad beatam resurrectionem, quae omnis  
 elegantiae, pulchritudinis et gloriae plenissima  
 est, resurgant.

44. NISI ENIM EOS QUI CECIDERANT RESURRECTUROS  
 SPERARET, SUPERFLUUM VIDERETUR ET VANUM ORARE  
 PRO MORTUIS. — Dices: Non foret vanum hoc, quia  
 anima, quae est immortalis, a poenis liberaretur  
 per preces; esto corpus non resurgeret. Respondeo,  
 quia anima est immortalis, hinc exiit corporis  
 resurrectionem. Anima enim naturaliter ad  
 corpus propendit, sicut forma ad materiam. Quare  
 violentus foret status animae, si in aeternum  
 duraret sine corpore. Quocirca haec duo, scilicet  
 animae immortalitas et corporis resurrectio, in  
 connexa sunt, ut qui ponit creditque unum, ponat  
 credatque et alterum; ac qui tollit negatque  
 unum, tollit negetque et alterum.

45. QUI CUM PIETATE (id est in statu gratiae certan-  
 tes, et dimicantes pro vera fide, pietate et cultu  
 Dei) DORMITIONEM ACEPERANT, — id est occubuerant.  
 Mors enim in Scriptura vocatur somnus per analogiam  
 et similitudinem; mors enim est quasi longus  
 somnus, somnus vero est quasi brevis mors; sed  
 maxime mors vocatur somnus ob spem resurrectionis,  
 in qua quasi et somno evigilabimus ad vitam aeternam.

46. SANCTA ERGO ET SALUBRIS (Graece *ἁγία*, id est  
 pia) EST COGITATIO PRO DEFUNCTIS EXORARE ET A  
 PECCATIS (id est a poenis peccatorum) SOLVANTUR. —  
 Hoc est epithonema Scriptoris Canonici, quod finem  
 Synagogae praeseae de Purgatorio et suffragiis  
 pro animabus in eo detentis clare astruit. Hae ergo  
 fuit fides Ecclesiae ab omni aeo certa et indubitata.

Sanctum ergo est sacrificium pro defunctis,  
 quia sancte Deo sancto immolatur. Idem est pius,  
 tum in animas, quas horrendis Purgatorii cruciatibus  
 ignibusque liberat; tum in coelites beatos, quorum  
 numerum, indeque beatitudinem et gloriam adauget;  
 tum in Ecclesiam, qui novos apud Deum patronos  
 et advocatos conciliat; tum in ipsammet sacrificantem,  
 qui animae ab ipso liberatae vicariam gratiam  
 rependant, orantes Deum assidue pro ejus salute.  
 Quare valde pius et utile est crebro orare pro defunctis,  
 idque oranti multa

conclat bona: nisi docte ostendit noster Martinus de  
 Roa, libello hae de re edito.

Audi S. Augustinum, lib. 1: « In Machabeorum  
 inquit, libris legimus oblatum pro mortuis sacrificium;  
 sed et si nusquam in Scripturis veteribus legeretur,  
 non parva est universae Ecclesiae ubi in hac consuetudine  
 claret auctoritas, quae in precibus sacerdotis, quae  
 Domino Deo ad ejus altare fundatur, locum suum  
 habet, etiam commendatio mortuorum. Et Damascenus,  
*Orat. pro defunctis*: « Animadvertite, inquit, quid  
 Scriptura sacra de Juda Machabeo memoriae prodide-

rit, nimirum eum, in Sion regis magni civitate,  
 cum populum, qui praerat, ab exteris hostibus  
 caesum et truncatum vidisset, sinusque eorum  
 exantiens, condita in ipsis idola comperisset, statim  
 expiandi hujusce sceleris causa, Domino ad  
 misericordiam prompto atque propenso, pro unoquoque  
 eorum munera obtulisse, in caepe re summae  
 pietatis et charitatis munere perferentura esse.  
 Unde etiam factum est ut divina Scriptura,  
 quemadmodum omnibus aliis nominibus, ita hoc  
 quoque nomine summis eum laudibus everserit,  
 ac mirifice commendarit. »

## CAPUT DECIMUM TERTIUM.

### SYNOPSIS CAPITIS.

*Antiochus Eupator, dux Lysia, bellum contra Judam instaurat cum 110 millibus peditum et 5 millibus equitum, ac Menelaum pseudo-pontificem ex alto praecipitat. Eupatori, vers. 10, Judas sese opponit, ac invocato Deo noctu castra ejus ingressus multos occidit. Inde, vers. 18, Eupator Bellisuram obsidet, et deditione occupat. Denique, vers. 22, confugiens cum Juda victus est: unde audiens rebellare Philippum pacem a Juda poposcit et obtinuit.*

1. Anno centesimo quadagesimo nono, cognovit Judas Antiochum Eupatorum venire cum  
 multitudine adversus Judaeam, 2. et cum eo Lysiam procuratorem et praepositum negotiorum,  
 secum habentem peditum centum decem millia, et equitum quinque millia, et elephan-  
 tos viginti duos, currus cum falcibus trecentos. 3. Commisit autem se illis et Menelaus: et  
 cum multa fallacia deprecabatur Antiochem, non pro patriae salute, sed sperans se constitui  
 in principatum. 4. Sed Rex regum suscitavit animos Antiochi in peccatorem: et suggerente  
 Lysia hunc esse causam omnium malorum, jussit (ut eis est consuetudo) apprehensum in eodem  
 loco necari. 5. Erat autem in eodem loco turris quinquaginta cubitorum, aggestum  
 undique habens cineris: haec prospectum habebat in praecipis. 6. Inde in cinerem deiecit  
 justitiae sacrilegum, omnibus eum propellentibus ad interitum. 7. Et tali lege pravaricatorum  
 legis contigit mori, nec terra dari Menelaum. 8. Et quidem satis juste: nam quia multa  
 erga aram Dei delicta commisit, cujus ignis et cinis erat sanctus, ipse in cineris morte dam-  
 natus est. 9. Sed rex mente effrenatus veniebat, nequiores se patre suo Judaeis ostensurus.  
 10. Quibus Judas cognitis, praecipit populo ut die ac nocte Dominum invocarent, quo, sicut  
 semper et nunc, adjuvaret eos: 11. quippe qui lege, et patria, sanctoque templo privaverentur;  
 ac populum, qui nuper paululum, respirasset, ne sineret blasphemis rursus nationibus  
 subdi. 12. Omnibus itaque simul id facientibus, et pentenibus a Domino misericordiam,  
 cum metu et jejuniis, per triduum continuum prostratis, hortatus est eos Judas ut se  
 prepararent. 13. Ipse vero cum senioribus cogitavit, prius quam rex admoveeret exercitum ad  
 Judaeam, et obtineret civitatem, exire, et Domini judicio committere exitum rei. 14. Dans  
 itaque potestatem omnium Deo mundi creatori, et exhortatus suos ut fortiter dimicarent, et  
 usque ad mortem pro legibus, templo, civitate, patria et civibus starent, circa Modin exerci-  
 tum constituit. 15. Et dato signo suis Dei victoriae, juvenibus fortissimis electis, nocte ag-  
 gressus aulam regiam, in castris interfecit viros quatuor millia, et maximum elephantorum  
 cum his qui superpositi fuerant: 16. summoque metu ac perturbatione hostium castra re-  
 plentes, rebus prospere gestis, abierunt. 17. Hoc autem factum est die illucrescente, adjuvante



eum Domini protectione. 18. Sed rex, accepto gustu audaciæ Judeorum, arte difficultatem locorum tentabat: 19. et Bethsuræ, quæ erat Judeorum præsidium munivit, castra admovebat; sed fugabatur, impingebat, minorabatur. 20. His autem, qui intus erant, Judas necessaria militabat. 21. Enuntiavit autem mysteria hostibus Rhodocus quidam de Judaico exercitu, qui requisitus comprehensus est et conclusus. 22. Iterum rex sermonem habuit ad eos qui erant in Bethsuris: dextram dedit, accepit, abiit; 23. commisit cum Juda, superatus est. Ut autem cognovit rebellasse Philippum Antiochiæ, qui relictus erat super negotia, mente consternatus, Judæos deprecans, subditusque eis, jurat de omnibus quibus justum visum est: et reconciliatus obtulit sacrificium, honoravit templum, et munera posuit. 24. Machabeum amplexatus est, et fecit eum a Ptolemaide usque ad Gerrenos ducem et principem. 25. Ut autem venit Ptolemaidam, graviter ferebant Ptolemenses amicitia conventionem, indignantes ne forte fœdus irumpere. 26. Tunc ascendit Lysias tribunal, et exposuit rationem, et populum sedavit, regressusque est Antiochiam; et hoc modo regis protectio et reditus processit.

Hoc capit collocandum est lib. I, cap. vi, vers. 28; ibi enim usque ad finem capitis fusc narratur eadem, que hic. Unde colligas alium hujus libri secundi alium libri primi fuisse auctorem, ut liquet ex diversitate narrandi.

VERS. 2. 2. PEDITUR CENTUM DECEM MILLIA, EQUITUM QUINQUE MILLIA, ET ELEPHANTOS VIGINTI DUOS. — Dices: lib. I, cap. v, vers. 30, numerantur centum milia peditum et 20 equitum, ac 32 elephanti. Respondeo variis diebus variis fuit copiarum numerus: hunc enim alii accedebant, nunc veteres missis alii abscedebant.

VERS. 3. 3. COMMISSIT AUTEM SE ILLIS ET MENELAUS, — qui ab Antiocho Epiphane constitutus erat Judeorum pseudopontifex, petens ab Eupatore Epiphani filio, ut hunc Pontificatum, et consequenter Principatum (tunc enim Pontifex simul erat princeps) sibi confirmaret. Vide dicta cap. iv, vers. 23 et ultimo.

VERS. 4. 4. SED REX REGUM (DEUS) SUSCITAVIT ANIMOS ANTIOTCHI IN PECCATOREM (id est in apostatam et patriæ proditorem Menelaum, ut indignans eum pro meritis castigaret) SUGGERENTE LYSIA HUNC ESSE CAUSAM OMNIBUS MALORUM. — id est omnium seditionum et bellorum, que Judei movebant Antiocho, eo quod Menelaus pseudopontifex insolentem et sacrilegum pati non possent. Ita Josephus.

JUSSIT (UT HIS EST CONSUETUDO) APPREHENSUM IN EODEN LOCO NEARI, — puta ex alta turri precipitari. Sic enim Syri solebant proditores, sacrilegos et scelerosos plectere, de quo plura vers. seq.

VERS. 5. 5. ERAT AUTEM IN EODEN LOCO TURRIS QUINQUAGINTA CUBITORUM AGGESTUM UNDIQUE HABENS CINERES. — Videtur Interpres noster aliud habuisse Græcum exemplar; non moderum sic habet: *Est autem eo in loco turris 50 cubitorum, plena cinere, aggestum habens in fundo cineris copiam. Hinc autem instrumentum habebat rotundum undique præceps in cinerem; hæc sacrilegii reum, et quorundam aliorum malorum principem, sive excessum habentem, omnes protrudant in interitum.* Tigrina sic: *Est in loco*

*plena pulvere 50 cubitorum turris erat, quæ machinam habebat circumversatiliem, in pulverem undique declivem. Ibi eum, qui damnatus esset sacrilegii, aut qui aliud quodcumque malum insigne patrosset, omnes protrudebant ad interitum.*

Hoc supplicii genus advenit Darius Ochus rex Persarum, ut plecteret conjurationis auctores quo se ferro non occisurum juraverat. Nam ut ait Valerius Maximus, lib. IX, cap. ii: «Septum altis parietibus locum cinere complevit, suppositoque ligno, prominente benigno cibo et potione, exceptos in eo collocabat, ex qua somno sopiti in illam insidiosam congeriem decidebant.» Idem docet Ovidius in *Ibin*.

Utque necatorum Dareii fraude secundi,  
Sic sua succedens devoret ossa cinis.

6. INDE IN CINEREM DEJICI JUSSIT SACRILEGUM. — Vers. 6. Vide hic justam congruamque talionis penam a Deo vindicæ Menelæo inflictam: fecit enim eum cineribus profanis obrui et sepelli, eo quod ipse cineres altaris Dei dispersisset, et suis sacrilegiis contaminasset, uti expresse dicitur, vers. 8.

9. SED REX (Antiochus Eupator) MENTE EFFRENATUS (indignans et furens in iudeos sibi rebellantes) VINDICAT RECTOREM (tutelarentem) SE PATRE SUO (Antiocho Epiphane crudelissimo) JUDEIS OSTENSURUS.

10. QUIBUS JUDAS COGNITIS PRÆCEPIT POPELO UT DIE AC NOCTE DOMINUM INVOCARENT; — per triduum ut sequitur. Ecce hic est preludium, et quasi origo litaniæ publicæ, sive orationis continuæ, tam nocturnam diu per 40, imo 72 horas. Hæc fuit arma spiritualia Juda, quibus semper de hostibus triumphavit.

14. DANS ITAQUE POTESTATEM OMNIBUS DEO, — q. d. Vers. 14. Judas se suosque committens, et resignans Dei quasi omnium Domini beneplacito, noctu invasit castra Antiochi, ut vel vinoret, vel per Deo et patriam occuberet, prout Deus voluisset.

15. ET DATO SIGNO SUI DEI VICTORIE, — q. d. Vers. 15.

Judas suis hoc dedit militare signum, sive lesoram, nimirum «Deus victor,» vel «Dei victoria,» vel «Deus adjutor.» Hoc enim signum quasi omen victoriae suis dare solebat, ut patet cap. viii, vers. 23. Unde Judas D. o duce mox cecidit quatuor millia hostium, cæterosque percussit, ut de obitu cogitarent.

VERS. 18. 18. SED REX ACCEPTO GUSTU AUDACIÆ JUDEORUM, (cum scilicet gustasset, id est sensisset, et reipsa expertus esset Judæ audaciam, qua cum paucis in castra sua irumpere, et quatuor millia trucidare ausus fuerat, veritus ne plura et majora auderet, avi conversus ad astum) ARTE DIFFICULTATEM LOCORUM TENTABAT, — id est per solertiam, dolum et proditorem difficiliora ad expugnandum Judææ loca occupare tentabat. Quocirca,

VERS. 19. 19. BETHSURÆ, etc., CASTRA ADMOVERAT, SED FUGABATUR, IMPINGEBAT, MINORABATUR. — Vatablus atterebatur, tum fame, tum morbis, tum ab armis obsessorum æque ac Judei in eum ex improviso irruentium. Bethsuræ erat arx munitissima in petra et rupe sita (*Bethsur* enim Hebraice idem est quod *domus petra*); unde Josephus, lib. XIII, cap. ix, Bethsuram ait fuisse locum totius Judææ munitissimum. Erat ad meridiem Jerosolymæ, ab ea distans quinque stadiis, hoc est 624 passibus, ut eam contra Idumæorum aliorumque hostium incursiones defenderet. Quare Antiochus Bethsuram vi expugnare non potuit, præsertim cum Judas adesset et obsessis assidue alimenta et subsidia submitteret, ut sequitur.

VERS. 21. 21. ENUNTIAVIT AUTEM MYSTERIA (hoc est arcanæ, sive secreta) HOSTIUM RHODOCUS: — probabiliter Saliannus opinatur mysteria hæc fuisse secreta quædam vias, et modos quibus alimenta Bethsuræis sufferebantur, quæ perfidus Rhodocus hostibus patefecerat, transfigeræ ad eos destinans: sed re patefacta inquisitus inventusque, in carcerem conjectus est. Id ita esse colligitur ex sequenti versu.

VERS. 22. 22. ITERUM REX SERMONEM HABUIT AD EOS QUI ERANT IN BETHSURIS: DEXTRAM DEDIT, ACCEPTIT, ABIIT, — q. d. Rex primo allocutus milites Bethsuræ, ut se dederent, ab eis repulsus fuit, eo quod Judas per occultas vias obsessis alimenta submittraret. At ubi has vias per Rhodocum proditorem Antiochus agnovit, et obstruxit, iterum milites allocutus eos jam fame laborantes ad deditonem inflexit.

VERS. 23. 23. COMMISSIT (prælium) CUM JUDA: SUPERATUS EST. — q. d. Antiochus, capta Bethsuræ, perrexit ad viciniam Jerosolymam; sed ibi a Juda repulsus et superatus est, vide dicta libro I, cap. vi, vers. 51. Ita Sanchez, licet Saliannus hæc referat ad quatuor millia in castris Antiochi a Juda, vers. 13, cæsa, autem caperebet Bethsuræ.

UT AUTEM COGNOVIT REBELLARE PHILIPPUM, — cui Antiochus Epiphanes moriens anulum et diade-

ma tradiderat, filiumque Eupatorem cum regno commiserat. Hic audiens Lysiam tutorem esse Eupatoris, et regnum administrare, utrique rebellavit, et Antiochiam occupavit. Quare Lysias ut eum Antiochiæ obsideret, caperetque et occideret, pacem cum Juda et Judæis petiit, et impetravit. Vide dicta lib. I, cap. vi, vers. 44 et 53.

JUDEOS DEPRECANS SUBDITUSQUE EIS. — Vatablus liberaliter rem exagerrans sic vertit: «Perturbatus suppliciter se submitis Judeis, juravit in quantumque conditiones, pacem inivit, sacrificium fecit, honorem detulit templo, locum bonignitate prosecutus est, et Machabeum amplexatus est,» etc.

24. ET FECIT EUM (Judam) A PTOLEMAIDE USQUE AD GERRENOS DUCEM ET PRINCIPEM. — Græce: *Reliquit Judam belli ducein a Ptolemaide usque ad Gerrenorum principatum*, ut nomine Antiochi quasi prorex illas regiones administraret.

25. UT AUTEM VENIT PTOLEMAIDAM, GRAVITER FEREBANT PTOLEMENSES AMICITIÆ CONJUNCTIONEM, INDIGNANTES NE FORTE FŒDUS IRRUMPERENT. — Græce, *Indignabantur pro eo quod irrita facere volebant fœdera*: quod nonnulli sic exponunt, q. d. Ptolemenses indigne ferebant quædam ab Antiocho concessa Judæis, ob que ipsi Ptolemenses volebant fœdera pacis irrita facere. Sed hic sensus non consentit cum Latina vulgata, que plane metum rumpendi fœderis Judæis attribuit, q. d. Ptolemenses indignabantur hoc fœdus ab Antiocho cum Judæis initum, ac præsertim Jude Machabeo, quasi proregi se ab eo subjectos fuisse, eo quod meterebant ne Judas et Judei jam potentiores facti insolerent, ac fœdus cum rege initum abrumpere, atque sese quoque et vicinas regiones, utpote jam Jude subditas, secum eidem rebellare compellerent. Erant enim Ptolemenses Judæorum hostes, ut patet ex eo quod ipsi Jonathan Jude fratrem per proditorem captum cum suis occiderint, ut dictum est libro I, cap. XII, vers. 48 (1).

26. TUNC ASCENDIT LYSIAS TRIBUNAL (quasi suggestum altum et elevatum, ex quo ab omnibus videri et audiri posset), ET EXPOSUIT RATIONEM (cur hoc fœdus initum esset, scilicet quod expediret, tam regi, quam ipsis, cum Juda et Judæis, utpote viris fortissimis, fidelissimis, justissimis et fidelissimis pacem colere, itaque) POPULUM (tumultuantem) SEDAVIT.

(1) Talis esse hujusce versus interpretatio nobis videtur juxta textum græcum: Graviter ferebant Ptolemenses propter pactum, id est, cum Antiocho venisset Ptolemaidem, reperit cives causa pactorum magna molestia indignationisque affectos, scilicet causa Ptolemensium molestia indignationisque fuit pactum cum Judæis constitutum, qua conditiones pacis et conventionis quam rex cum ipsis fecerat violari videbantur; et sic Græcus cum Vulgata quoad sensum concordat.



## CAPUT DECIMUM QUARTUM.

## SYNOPSIS CAPITIS.

*Demetrius cecidit Lysia et Antiocho Tupatore, suadente Alcimo proditore, mittit Nicanorem cum manu exercitu contra Judam et Judæos; sed is foedus cum juda vit: agre id fert Demetrius, jubetque ut Judam vincitorem ad se mittat. Judas id pressentens in locum tutum sese recipit: mox Nicanor iram in Judam concepit in Raziam magni nominis virum eumit. Sed Razias tria ratione mortem violentam sibi infert, ne in ejus manus incidat.*

4. Sed post triennii tempus, cognovit Judas, et qui cum eo erant, Demetrium Seleuci cum multitudine valida, et navibus, per portum Tripolis ascendisse ad loca opportuna, 2. et tenuisse regiones adversus Antiochiam, et ducem ejus Lysiam. 3. Alcimus autem quidam, qui summus sacerdos fuerat, sed voluntarie coinquinatus est temporibus commixtionis, considerans nullo modo sibi esse salutem, neque accessum ad altare, 4. venit ad regem Demetrium, centesimo quinquagesimo anno, offerens ei coronam auream et palmam, super hæc et thallos, qui templi esse videbantur. Et ipsa quidem die siluit. 5. Tempus autem opportunum dementiæ suæ nactus, convocatus a Demetrio ad consilium, et interrogatus quibus rebus et consiliis Judæi niterentur, 6. respondit: Ipsi qui dicuntur Assidei Judæorum, quibus præest Judas Machabæus, bella nutriunt, et seditiones movent, nec paliantur regnum esse quietum. 7. Nam et ego defraudatus parentum gloria (dico autem summo sacerdotio) huc veni: 8. primo quidem utilitatibus regis fidem servans, secundo autem etiam civibus consulens; nam illorum pravitate universum genus nostrum non minime vexatur. 9. Sed roo his singularis, o rex, cognitis, et regioni, et generi, et secundo humanitatem tuam pervulgatam omnibus prospice. 10. Nam, quamdiu superest Judas, impossibile est pacem esse negotiis. 11. Talibus autem ab hoc dictis, et cæteri amici, hostiliter se habentes adversus Judam, inflammaverunt Demetrium. 12. Qui statim Nicanorem præpositum elephantorum docem misit in Judæam. 13. Datis mandatis, ut ipsum quidem Judam caperet; eos vero, qui cum illo erant, dispergeret, et constitueret Alcimum maximi templi summum sacerdotem. 14. Tunc gentes, quæ de Judæa fugerant Judam, gregatim se Nicanori miscbant; miserias et clades Judæorum, prosperitates rerum suarum existimantes. 15. Audito itaque Judæi Nicanoris adventu, et conventu nationum, conspersi terra rogabant eum, qui populum suum constituit, ut in æternum custodiret, quique suam portionem signis evidentibus protegit. 16. Imperante autem duce, statim inde moverunt, conveneruntque ad castellum Dessan. 17. Simon vero frater Judæ commiserat cum Nicanore: sed conterritus est repentino adventu adversariorum. 18. Nicanor tamen, audiens virtutem comitum Judæ, et animi magnitudinem, quam pro patriæ certaminibus habebant, sanguine iudicium facere metuebat. 19. Quamobrem præmisit Posidonium et Theodotium, et Mathiam, ut darent dextras, atque acciperent. 20. Et cum diu de his consilium ageretur, et ipse dux ad multitudinem retulisset, omnium una fuit sententia amicitias annuere. 21. Itaque diem constituerunt, qua secreto inter se agerent; et singulis sellæ prolatae sunt et posite. 22. Præcepit autem Judas armatos esse locis opportunis, ne forte ab hostibus repente mali aliquid oriretur: et congruum colloquium fecerunt. 23. Morabatur autem Nicanor Jerosolymis, nihilque inique agebat; gregesque turbarum, quæ congregatae fuerant, dimisit. 24. Habebat autem Judam semper charum ex animo, et erat viro inclamatus. 25. Rogavitque eum ducere uxorem, filiosque procreare. Nuptias fecit, quiete egit, communiterque vivebant. 26. Alcimus autem, videns charitatem illorum ad invicem et conve-

tionem, venit ad Demetrium, et dicebat Nicanorem rebus alienis assentire, Judamque regni insidiatorem successorem sibi destinasse. 27. Itaque rex exasperatus, et pessimis hujus criminationibus irritatus, scripsit Nicanori, dicens graviter quidem se ferro de amicitie conventionem, jubere tamen Machabæum citius vincitum mittere Antiochiam. 28. Quibus cognitis Nicanor consternabatur, et graviter ferebat, si ea, quæ convenerant, irrita faceret, nihil læsus a viro: 29. sed, quia regi resistere non poterat, opportunitatem observabat, qua præceptum perficeret. 30. At Machabæus, videns se cum austerius agere Nicanorem, et consuetum occursum ferocius exhibentem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis saorum congregatis, occultavit se a Nicanore. 31. Quod cum ille cognovit fortiter se a viro præventum, venit ad maximum et sanctissimum templum: et sacerdotibus solitas hostias offerentibus, jussit sibi tradi virum, 32. quibus cum juramento dicentibus nescire se ubi esset qui quærebatur, extendens manum ad templum, 33. juravit, dicens: Nisi Judam mihi vincitum tradideritis, istud Dei fanum in planitiem deducam, et altare effodiam, et templum hoc Libero patri consecrabo. 34. Et his dictis, abiit; sacerdotes autem protendentes manus in caelum, invocabant eum, qui semper propugnator esset gentis ipsorum, hæc dicentes: 35. Tu, Domine universorum, qui nullus indiges, voluisti templum habitationis tuæ fieri in nobis. 36. Et nunc, Sancte sanctorum omnium Domine, conserva in æternum impollutam domum istam, quæ nuper mundata est. 37. Razias autem quidam de senioribus ab Jerosolymis delatus est Nicanori, vir amator civitatis, et bene audiens: qui pro affectu patris Judæorum appellabatur. 38. Illic multis temporibus continentia propositum tenuit in Judaismo, corpusque et animam tradere contentus pro perseverantia. 39. Volens autem Nicanor manifestare odium quod habebat in Judæos, misit milites quingentos, ut eum comprehenderent. 40. Putabat enim, si illum decepisset, se eundem Judæis maximam illaturum. 41. Turbis autem irruere in domum ejus, et januam dirumpere, atque ignem admoveere cupientibus, cum jam comprehenderetur, gladio se petiit; 42. eligens nobiliter mori potius, quam subditus fieri peccatoribus, et contra natales suos indignis injuriis agi. 43. Sed, cum per festinationem non certo ictu plagam dedisset, et turbæ intra ostia irrumperent, recurrens audacter ad murum, præcepit ut semetipsum viriliter in turbas: 44. quibus velociter locum dandibus casui ejus, venit per mediam cervicem; 45. et cum adhuc spiraret, accensus animo, surrexit: et cum sanguis ejus magno fluxu deflueret, et gravissimis vulneribus esset saucius, cursu turbam pertransiit: 46. et stans supra quamdam petram præruptam, et jam exsanguis effectus, complexus intestina sua, utrisque manibus projecit super turbas, invocans dominatorem vitæ ac spiritus, ut hæc illi iterum redderet: atque ita vita defunctus est.

Hoc caput et sequens connexum est cum cap. vii libri I.

1. SED POST TRIENNII TEMPUS, — id est, tertio anno a morte Antiochi Epiphanis, puta anno 150 Græcorum, ut dicitur vers. 4. Supponit enim Auctor hujus libri II Antiochum Epiphanem defunctum esse anno 148 Græcorum; hæc enim mortuus sit anno 149, juxta computum Judaicum, tamen annus hic 149 erat 148, juxta computum Antiochenum, ut dixi superius; ac consequenter annus hic 150 Græcorum juxta computum Antiochenum erat 151 juxta computum Judaicum.

DEMETRIUM SELEUCI. — Seleucus hic erat senior Antiochi Magni filius; junior vero filius ejusdem erat Antiochus Epiphanes. Quare Demetrio, ut pote senioris fratris filio, debebatur regnum Asiae et Syriae. Demetrius ergo Romæ obses, audiens

patrum suum Antiochum Epiphanem vita functum, petita Romanis licentiam redeundi ad suos, regnumque jure sibi debitum occupandi. Verum Romani illam ei negarunt, eo quod eum magis metuerent, quam Eupatorem Epiphanis filium, utpote puerum. Quare Demetrius clam Roma fugiens venit in Syriam, ubi a suis in regem coronatus, occisis Eupatore et Lysia, regnum occupavit, uti dixi lib. I, cap. vii.

3. ALCIMUS AUTEM. (De hoc Alcimo pseudo-pontifice et proditore dixi lib. I, cap. vii, 7.) SED VOLUNTARIE COINQUINATUS EST TEMPORIBUS COMMIXTIONIS; (cum scilicet Antiochus Epiphanes jubere Judæos misceri Gentilibus, et a Judaismo ad Gentilismum apostatatare, tunc apostatavit et Alcimus: quare) CONSIDERANS NULLO MODO SIBI ESSE SALUTEM, NEQUE ACCESSUM AD ALTARE, — tum quia Judæi



eum ut apostatam a templo exclusissent, tum quia Judas Machabeus jam fungens Pontificatu et principatu, nullo modo Aleium quasi amulum passus fuisset; quocirca Aleimus rogavit Demetrium ut Nicanorem contra Judam mitteret, itaque sibi Pontificatum conferret.

**Ver. 4.** 4. OFFERENS EI CORONAM AUREAM (qua novo regi Demetrio novum regnum gratulabatur) ET PALMEAM, (qua eidem victoriam contra Judam caeterosque hostes apprecabatur,) ET THALLOS, (id est, ramos ex olea arbore, quibus pacem flagitabat: olea enim symbolum est pacis, sed haec sacerlegis abstulerat e templo. Unde sequitur: ) QUI TEMPLI ESSE VIDEBANTUR. — Porro hi rami et palmae, aequae ac corona, erant ex auro fabrefactae.

**Ver. 6.** 6. IPSI QUI DICUNTUR ASSIDEI, (quoniam hi fuerint dixi lib. I, cap. VII, 13,) QUIBUS PRAEST JUDAS MACHABEUS. — Hinc patet Judam religione et pietate fuisse Assideum, imo Assidarum primatam et principem.

**Ver. 15.** 15. NICANOR TAMEN AUDIENS VIRTUTEM COMITUM JUDE, etc., SANGUINE JUDICIUM FACERE METUEBAT, — id est praelo decertare, itemque armis definire metuebat: timebat enim a Juda vinci et caedi; quare legatos ad eum pacis causa misit, pacemque cum eo iniit.

**Ver. 24.** 24. HABEBAT AUTEM JUDAM SEMPER CHARUM EX ANIMO. — Graeco *ἠγάπησεν*, id est in facie, *g. d.* Nicanor semper habebat Judam praeculis quasi sibi amicum et familiarē.

ET ERAT VIRO INCLINATUS. — id est propensus et benevolus in Judam. Aliqui contrarie explicant *ἠγάπησεν* *g. d.* Nicanor exterius simulabat se amicum Judae; sed interius eum ut ducem belli fortissimum, cui aequari non posset, oderat, ideoque suadebat ei uxorem ducere, ut per eam effeminaretur, et spiritus bellicosus deponeret; sicut Samson per suam Dalilam effeminatus est, et fortitudine spoliatus. Verum hic sensus repugnat Vulgatae, quae ait: « Habebat Judam charum ex animo. »

**Ver. 25.** 25. ROGAVITQUE EUM (Judam) UXOREM DUCERE, FILIOSQUE PROCREARE, — ut prolem sibi similem procrearet, in eamque suam fortitudinem et virtutem bellicam transfunderet; nam ut ait Lyricus:

Fortes creantur fortibus et bonis.  
Est in juvenis, est in equis patrum  
Virtus, nec inoblem feroces  
Progenerant aquilae columbas.

Ita Horatius, lib. IV *carmin. ode* ni. Goriionides addit Judam ex uxore filium masculum genuisse; sed ille videtur mox interisse aequae ac Judas, qui sequenti anno in praelio occubuit; nam nulla filii ejus in Scriptura fit mentio.

COMMUNITER VIVEBANT, — scilicet Judas et Nicanor sibi multo erat familiares. Aliter Serarius Graecum *ἐπιμαρτυροῦν*, *ἐπιμαρτυροῦν* *ἐπιμαρτυροῦν* sic vertit: *Communiter egit vitam, sive communiter vivebat*, scilicet Judas, *g. d.* Judas nil habebat proprium; sed

quasi Assideus, sive Essentus, cum sociis vivebat in communem, uti nunc vivunt religiosi.

26. ALCIMUS AUTEM, etc., *g. d.* (Alcimus Judae *Ver. 26.* amulus apud Demetrium regem accusavit Nicanorem, quod eum hoste suo Juda factus inisset, eumque) REGNI INSIDIATOREM SUCCESSOREM (Graeco *διὰ δόξαν*, id est vicarium) SIEPI (qui scilicet loco suo castris praesesset) DESTINAVISSET; — unde iratus Demetrius jussit Nicanori ut Judam egeret, captumque ad se mitteret; Judam enim regno suo insidiari.

31. FORTITER (Graeco *γενερόσε*) SE A VIRO (Juda) *Ver. 31.* PREVENTUM. — Generosi enim est prudenter providere insidias futuras et pericula, eaque praevigilare, ac se suaque in tuto collocare, uti fecit hic Judas.

37. RAZIAS AUTEM QUIDAM DE SENIORIBUS (id est, *Ver. 37.* unus e Senatoribus et Primoribus Jerosolymitanis,) QUI PRO AFFECTU (pro amore in suos civis et patriam) PATER JUDEORUM APPELLABATUR:

38. HIC MULTIS TEMPORIBUS CONTINENTE PROPOSITUM TENIT IN JUDAISMO, — « continentie, » scilicet ab uxore, id est castitatis, aut castitatis: ita aliqui. Aut potius continentie, scilicet in vera Dei fide et cultu, *g. d.* Razias semper etiam in persecutione continuavit se in Judaismo et avita religione, nec se cum multis ab ea ad Gentilismum sub Epiphane apostantibus commisit: hoc enim significat Graecum *ἐπιμαρτυροῦν*, id est incommixtionis; et hoc notat *ἠγάπησεν* « propositum continentie tenuit in Judaismo, » nimirum perseverantiam constantem usque ad mortem in Judaismo: unde ipsum mox explicans subdit: CORPUSQUE ET ANIMAM TRADERE CONTENTUS PRO PERSERVANTIA IN AVITA JUDEORUM RELIGIONE. Addit Goriionides Raziam professione fuisse Assideum.

40. PUTABAT ENIM, SI ILLUM DECEPISSET. — Sadiamus censet legendum « cepisset; » Graeco enim est *ἐπαπαρῆσεν*, id est, « si illum comprehendisset. »

42. ELIGENS NOBILITER (Graeco *ἐπιμαρτυροῦν*), id est generose) MORI POTIUS QUAM SUBDITUS FIERI PECCATORIBUS ET CONTRA NATALES SEOS (natus ergo fuit Razias nobilibus parentibus) INDIGNIS INJURIIS AGI. — Graeco: *Et propria nobilitate indignis consensit offeri*. Hic fuit sensus Raziae, ut fuit aliorum nobilium hujus saeculi, qui generosum putant mori potius, quam ludibria indigna pati. Verum alius est sensus fidelium et Christianorum, praesertim Apostolorum et martyrum, de quibus proinde dicitur Act. v: « Ibant Apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati. »

44. VENIT PER MEDIAM CERVICEM. — Graeco *Ver. 44.* *ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ λαιμοῦ*, id est, « per medium ventrem, *g. d.* Cecidit in terram non pro capite, sed in ventrem, ita ut mediam cervicem ad humum alliceret. Razias ergo trina morte se consecit: primo enim gladio se confodit; secundo, ex muro se praecipitavit; tertio, ambabus manibus viscera in turbam projecit.

Queres an Razias occidendo se peccarit. Sop-

pono ex communi sententia S. Augustini, Lactantii, S. Thomae caeterorumque Ecclesiae Doctorum: non licere homini se occidere ad vitandam infamiam, violationem pudicitiae, peccandi periculum, aliamve ob causam. Ratio a priori est quod Deus solus sit vitae nostrae dominus, qui ut eam dedit, sic et repellit, recipitque quando ei libuerit. Quare injuriam Deo facit, qui se occidit; quia rem Deo propriam, puta vitam suam illi eripit. Vide S. Augustinum, lib. I *De Civitat. Dei* a cap. xx, usque ad xxiv.

Hoc quoad thesin, nunc ad hypothesin descendamus, et disquiramus an Razias hic et nunc se occidendo peccarit, an non.

Primo, S. Augustinus, lib. II *Contra epist. Gaudentii*, cap. xxii, magis propendeteo, ut censeat eum peccasse, praesertim ob Circumcellionis, qui Raziae exemplum imitantes se ipsos necabant, quasi hoc esset honestum; imo quoddam martyrium. Quare laudari quidem hic Raziam a probitate, continentia, auctoritate et amore patriae, non tamen a sui occisione: « Humilitatem, inquit, inter manus inimicorum non valens ferre, non plane sapientie, sed insipientiae dedit exemplum, non Christi martyrium, sed Donati Circumcellionibus imitandum. » Et inferius: « Unde illi tanquam homini subrepsit humilitatis impatientia, ut prius mori vellet, quam hostibus subjei. Dicitur est quod elegerit nobiliter mori; melius vellet humiliter, sic enim utiliter. Illis autem verbis historia gentium laudare consuevit, sed viros fortes hujus saeculi, non martyres Christi. Dicitur est quod se viriliter de muro praecipitavit in turbas, nec nos dicimus eum hoc fecisse muliebriter, quoniam vos qui multum exemplo isto profecistis, etiam feminas vestras hoc facere docuistis. Sed fatemur etiam ipsas hoc non facere muliebriter, sed viriliter; non tamen salubriter, quia non fideliter. » Secundo, Franciscus de Victoria, *Relect. de Homicidio*, et S. Thomas respondent Raziam non peccasse, eo quod ex Spiritus Sancti instinctu voluntariam sibi mortem consciverit. Sed hujus instinctus nulla hic apparet scintilla, praesertim quia non solet Spiritus Sanctus inspirare, ut quis se occidat ad vitandam ludibria infamiam, uti fecit hic Razias; hoc enim in se inhonestum et illicitum est.

Tertio, ergo dico Raziam hic a peccato excusari per ignorantiam inculpatam, qua ignorabat sui occisionem tali casu esse illicitam, imo ipse eam licitam, honestam, nobilem et generosam esse arbitrabatur, ut dicitur vers. 42. Sicut enim olim multi veterum tam philosophorum, quam Doctorum Ecclesiae, putarunt mendacium quandoque esse licitum, sic idem consenserunt de sui occisione. Haec enim fuit sententia Stoicorum quam saepius inculcat Seneca, *epist.* 12, 17, 24, 53, 59, 71, 78. Eadem indicat Cicero, lib. I, *epist.* 12 et 22, ac Plinius. Eadem fuit sententia aliquorum Hebraeorum apud Josephum, lib. XII, cap. v, et

lib. XV, cap. viii. Eadem fuit S. Hieronymi in cap. I *Jonae*, versus finem, ubi sic ait: « Unde in persecutionibus non licet propria perire manu absque eo ubi castitas periclitatur; » ubi planè indicat quod in periculo castitatis licet seipsum occidere. Sic S. Ambrosius, lib. III *De Virgini*, ante medium, et Eusebius, lib. VIII *Histor.* cap. xii et xvii, et Palladius in *Lausaca*, cap. cl, laudant feminas, quae se occiderunt ne violarentur. Neque id tribuunt divinae inspirationi, sed laudant factum tanquam honestum ob talem finem. Simili modo D. Soto excusat S. Apolloniam, lib. V *De Justitia*, *Quaest.* I, art. 5, in fine: Nam se occidere ob patriae salutem, aut pudicitiae custodiam non est ita evidens esse malum quin inculpate possit ignorari, et putari esse licitum, uti putarunt viri doctissimi jam citati, quos secutus Cato Romanorum sapientissimus seipsum occidit, ne Caesari victori se dedens foret ludibrio. Sic ergo et Razias per ignorantiam excusandus videtur a peccato, praesertim quia ipse erat quasi captus senatus, et princeps Israelis; unde ludibria illi ab Antiocho irroganda senati et toti Israelii irroganda fuissent; maluit ergo mori, quam se totumque Israelium injuriis et ludibriis regis idololatriae exponere. Adde, potuisse regem fingere Raziam a Judaismo apostatasse, et ad suam idololatriam apostatasse: quae res multo magis commovisset, ut ejus exemplum sequeretur, et apostataret. Insuper poterat meture Razias ne acerbitate tormentorum victus cederet Antiocho, et vere a fide apostataret, quod ingens visus toti Israelii scandalum. Quare prudenter videbatur sibi facturus, si haec omnia pericula et damna voluntaria morte abscederet. Sic in Historiis indicat apud Hieronymum Osorium, lib. VIII *De Gestis Emman.* post initium, legimus Joannem Machiadam Lusitanum virum fidelem duos filios suos ex pietate occidisse, ut eos periculo Mahometismi, indeque damnationis aeternae eriperet. Jam enim capiendi erant a Mahometanis, et ab eis in perditionem suam educandi. Ita Raziam per ignorantiam excusat Lessius, lib. II *De Justitia*, cap. ix, dubio 6, num. 23; idque confirmatur ex eo quod Razias hic a virtute et probitate eximia commendatur, qui utique non se occidisset, nisi id putasset esse licitum, imo honestum et generosum. Unde et exprimit vers. 43, actum fidei et spei in Deum elicitum, « invocans dominatorem vitae ac spiritus, ut haec illi iterum redderet » in beata resurrectione.

Supposita hac Raziae ignorantia heroicis fuit hic ejus actus fortitudinis, quo se pro honore patriae, et avita religione conservanda occidit, ideoque, vers. 42, de eo dicitur: « Eligens nobiliter mori. » Longe enim difficilius est seipsum occidere, quam necem ab alio illatam sustinere; quare posita ignorantia quod eo casu licet seipsum occidere, Razias summum fortitudinis actum se non semel, sed tertio feriendo et intermendo elicit. Natura enim summe amat se suamque



vitam; quare generosissima fortitudinis est hunc nature affectum transcendere, ac sponte pro Deo vitam ponere.

Hinc discant fideles quam fortiter tormenta et mortem pro fide et pietate inflata sustinere debeant. Si enim Razias Judæus, obscuram habens resurrectionis fidem et spem, seipsum pro ea occidit, cur non Christianus post Christi aliorumque resurgentium exempla necem pro illo irrogatam ultro amplectatur, cum certus sit se per illam ad beatam et æternam vitam transmitti? Fixum enim est illud Christi oraculum, pariter et promissum: « Qui perdidit animam (vitam) suam propter me, inveniet eam, » *Matth. x, 39*. Rursum cur non concupiscentiam et carnem suam mortificet, quam per mortificationem credit vivificandam et liberandam in cælis? mortificatio enim est quasi viva quedam mors, qua homo carnales appetitus in se vivos per serium voluntatis contrarie propositum abdicat et resecat. Unde hanc resecationem ad vivum sentit, doletque perinde ac si dens sibi evelleretur. Audi S. Ambro-

sium, lib. III *De Virgin.*, miris elogiis celebrantem S. Pelagiam virginem quindécim annorum, quæ se cum matre et sororibus in flumen injectis, mensique ne violaretur: « Consertis manibus, tanquam choros ducerent, in medium progrediuntur alveum, ubi unda torrentior, ubi profundum abruptius illo vestigia dirigentes. Nulla tentavit ubi gressum figeret; anxie cum terra occurreret, offensa vado, læta profundo. Videres piam matrem stringentem nodo manus, gaudere de pigrore, timere de casu; ne sibi filias vel fluctus auferret. Has tibi, inquit, hostias, Christe, immolo, præsulæ virginitatis, duces castitatis, comites passionis. » Porro Ecclesia has feminas, quæ se pro castitate tuenda occiderunt, colit ut martyres, quia ipsæ ad hoc quasi compulse fuerant. Unde cum ipsæ in eo facto non peccaverint secundum moralem estimationem censentur ab ipsis persecutoribus occise, et sic sunt martyres. Si quis idem dicere velit de Razia, non repugnabo.

## CAPUT DECIMUM QUINTUM.

### SYNOPSIS CAPITIS.

*Nicanor, superbe contemtnens Deum, invadit Judam et Judæos; Judas, visione Omnia et Jeremia dantis sibi gladium, animatus, animat milites; quare Nicanorem prosternit, ejusque caput et manum muro ex adverso templi suspendit, ac linguam blasphemam dissectam avibus vorandam projicit. Denique Judæi Deo canunt opinionem, et festum quotannis pro gratiarum actione die 13 Adar celebrandum instituant.*

1. Nicanor autem, ut comperit Judam esse in locis Samaria, cogitavit cum omni impetu die sabbati committere bellum. 2. Judæis vero, qui illum per necessitatem sequebantur, dicentibus: Ne ita ferociter et barbare feceris, sed honorem tribue diei sanctificationis, et honora eum, qui universa conspicit: 3. ille infelix interrogavit si est potens in cælo, qui imperavit agi diem sabbatorum. 4. Et respondentibus illis: Est Dominus vivus ipse in cælo potens, qui jussit agi septimam diem. 5. At ille ait: Et ego potens sum super terram, qui impero sumi arma, et negotia regis impleri. Tamen non obtinuit ut consilium perficeret. 6. Et Nicanor quidem cum summa superbia erectus, cogitaverat commune tropicæm statuere de Juda. 7. Machabæus autem semper confidebat cum omni spe auxilium sibi a Deo affuturum; 8. et hortabatur suos ne formidarent ad adventum nationum, sed in mente haberent adiutoria sibi facta de cælo, et nunc sperarent ab Omnipotente sibi affuturam victoriam. 9. Et allocutus eos de Lege et Prophetis, admonens etiam certamina quæ fecerant prius, promptiores constituit eos: 10. et ita animis eorum erectis, simul ostendebat Gentium fallaciam, et juramentorum prævaricationem. 11. Singulos autem illorum armavit, non dylpei et hastæ munitione, sed sermonibus optimis et exhortationibus, exposito digno fide somnio, per quod universos lætificavit. 12. Erat autem hujuscemodi visus: Omnia, qui fuerat summus sacerdos, virum bonum et benignum, verecundum visu, modestum moribus, et eloquio decorum, et qui a puero in virtutibus exercitatus sit, manus protendentem, orare pro omni populo Judæorum; 13. post hoc apparuisse et alium virum, ætate et gloria mira-

bilem, et magni decoris habitudine circa illum; 14. respondentem vero Omnia dixisse: Hic est fratrum amator, et populi Israel; hic est, qui multum orat pro populo et universa sancta civitate, Jeremias propheta Dei. 15. Extendisse autem Jeremiam dextram, et dedisse Judæ gladium aureum, dicentem: 16. Accipe sanctum gladium munus a Deo, in quo dejices adversarios populi mei Israel. 17. Exhortati itaque Judæ sermonibus bonis valde, de quibus extolli posset impetus, et animi juvenum confortari, statuerunt dimicare et configere fortiter, ut virtus de negotiis judicaret; eo quod civitas sancta et templum periclitarentur. 18. Erat enim pro uxoribus et filiis, itemque pro fratribus et cognatis, minor sollicitudo: maximus vero et primus pro sanctitate timor erat templi. 19. Sed eos qui in civitate erant non minima sollicitudo habebat pro his qui congressuri erant. 20. Et, cum jam omnes sperarent judicium futurum, hostesque adessent, atque exercitus esset ordinatus, bestium equitesque opportuno in loco compositi, 21. considerans Machabæus adventum multitudinis, et apparatus varium armorum, et ferocitatem bestiarum, extendens manus in cælum, prodigia facientem Dominum invocavit, qui non secundum armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam. 22. Dixit autem invocans hoc modo: Tu, Domine, qui misisti angelum tuum sub Ezechia rege Juda, et interfecisti de castris Sennacherib centum octoginta quinque millia; 23. et nunc, Dominator cælorum, mitte angelum tuum bonum ante nos, in timore et tremore magnitudinis brachii tui, 24. ut metuant qui cum blasphemia veniunt adversus sanctum populum tuum. Et hic quidem ita peroravit. 25. Nicanor autem, et qui cum ipso erant, cum tubis et canticis admovebant. 26. Judas vero, et qui cum eo erant, invocato Deo, per orationes congressi sunt: 27. manu quidem pugnantem, sed Dominum cordibus orantes, prostraverunt non minus triginta quinque millia, præsentia Dei magnifice delectati. 28. Cumque cessassent, et cum gaudio redirent, cognoverunt Nicanorem ruisse cum armis suis. 29. Facto itaque clamore, et perturbatione excitata, patria voce omnipotentem Dominum benedicebant. 30. Præcepit autem Judas, qui per omnia corpore et animo mori pro civibus paratus erat, caput Nicanoris, et manum cum humero abscessam, Jerosolymam perferri. 31. Quo cum pervenisset, convocatis contribulibus et sacerdotibus ad altare, accersit et eos qui in arce erant. 32. Et ostenso capite Nicanoris, et manu nefaria, quam extendens contra domum sanctam omnipotentis Dei, magnifice gloriatum est. 33. Linguam etiam impii Nicanoris præcisam jussit particulatim avibus dari: manum autem dementis contra templum suspendi. 34. Omnes igitur cæli benedixerunt Dominum, dicentes: Benedictus, qui locum suum incontaminatum servavit. 35. Suspendit autem Nicanoris caput in summa arce, ut evidens esset et manifestum signum auxilii Dei. 36. Itaque omnes communi consilio decreverunt nullo modo diem istum absque celebritate præterire: 37. habere autem celebritatem tertii decima die mensis Adar, quod dicitur voce Syriaca, pridie Machabæi diei. 38. Igitur his erga Nicanorem gestis, et ex illis temporibus ab Hebræis civitate possessa, ego quoque in his faciam finem sermonis. 39. Et si quidem bene, et ut historie competit, hoc et ipse velim: sin autem minus digne, concedendum est mihi. 40. Sicut enim vinum semper libere, aut semper aquam, contrarium est, alternis autem uti delectabile: ita legentibus, si semper exactus sit sermo, non erit gratus. Hic ergo erit consummatus.

1. NICANOR, etc., COGITAVIT CUM OMNI IMPETU DIE SABBATI COMMITTERE BELLUM, — quia præsumebat Judæos ob quietem religiosam sabbati a Deo præceptam eo die non pugnatos, sed permisuros se occidi.

5. AT ILLE AIT: ET EGO POTENS SUM SUPER TERRAM, QUI IMPERO SUMI ARMA — in sabbato. Vide hic Nicanoris blasphemum factum, quo se Deo aequat,

q. d. Deus in suo cælo imperat; sed ego impero in terra, jubeoque vos, o Judæi, quos ego cogi mea castra sequi, die sabbati pugnare contra Judam et Judæos contribulatos vestros; qua blasphemia Judæorum se sequentium iram accendit, ut illi obedire nolent, ac Dei indignationem in se concitavit, ut a Juda cederetur, truncaretur et suspenderetur. Videbatur enim Deum e